

Från gräns till kateder

INTRODUKTIONSPERIOD OCH LÄMPLIGHETSPROV
FÖR LÄRARE MED UTLÄNDSK UTBILDNING

Högskoleverkets rapportserie 2002:28 R

Från gräns till kateder

INTRODUKTIONSPERIOD OCH LÄMPLIGHETSPROV
FÖR LÄRARE MED UTLÄNDSK UTBILDNING

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Från gräns till kateder. Introduktionsperiod och lämplighetsprov för
lärare med utländsk utbildning**

Producerad av Högskoleverket i september 2002

Högskoleverkets rapportserie 2002:28 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--02/32--SE

Innehåll: Gunlög Bredänge;

Ulf Öhlund, Högskoleverket, bedömningsavdelningen

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, oktober 2002

TRYCKT PÅ MILJÖMÄRKT PAPPER

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	7
Att ”översätta” yrkeskompetens som lärare – några reflektioner	9
Förutsättningar för att med en utländsk lärarutbildning tjänstgöra som lärare i Sverige	13
Bakgrund	13
Nuläge	14
Förslag	16
Rutiner för hänvisning till introduktionsperiod	19
Beskrivning av introduktionsperioden i termer av delkurser	23
Kompetensutveckling för handledare/mentor	27
Lämplighetsprov för personer med utländsk lärarexamen – ett förslag	29
Slutsatser och förslag	31
Referenser	33
Bilagor	35

Förord

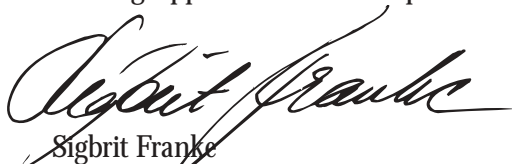
Högskoleverkets bedömningsavdelning har som uppgift att bedöma utländsk högre utbildning. Sedan februari 2000 har Högskoleverket också uppgiften att verka som behörig myndighet för läraryrket. Detta innebär att personer med utländsk lärarutbildning kan få sin ansökan om behörighet som lärare i den svenska skolan prövad vid en myndighet på nationell nivå. Ett behörighetsbevis utfärdas om den utländska lärarens utbildning ensam eller tillsammans med yrkeserfarenhet motsvarar svensk nuvarande eller äldre lärarutbildning samt om föreskrivna krav på kunskaper i svenska är uppfyllda.

I de fall den utländska lärarutbildningen inte kan anses motsvara svensk lärarutbildning kan hänvisning till kompletterande studier eller anpassningstid ges i enlighet med EG-direktiven för reglerade yrken. I Högskoleverkets föreskrifter har anpassningstiden benämnts som "introduktionsperiod" för att dra en parallell till den introduktionsperiod som erbjuds nyutexaminerade från svensk lärarutbildning.

Högskoleverket gav Gunlög Bredänge vid Göteborgs universitet i uppdrag att "utveckla en rutin för introduktionsperiod för de lärare med utländsk utbildning som bedöms behöva en sådan för att tillfredsställande kunna fungera som lärare i det svenska skolsystemet".

Eftersom medborgare i EES-området samt Schweiz enligt EG-direktiven har rätt att välja att genomgå ett lämplighetsprov innehöll uppdraget också uppgiften att "utforma ett lämplighetsprov för de lärare som fått sin utbildning inom EU och som föredrar att genomgå ett sådant i stället för introduktionsperiod". Uppdraget presenteras i föreliggande rapport.

Högskoleverket ställer sig bakom de förslag som presenteras i rapporten. Verket anser det vara av yttersta vikt att personer som får avslag på behörighetsansökan med hänvisning till introduktionsperiod får möjlighet att uppfylla detta krav för att på så vis utgöra ett tillskott av behöriga lärare i den svenska skolan. Till detta kommer den större grupp av lärare vars utländska lärarutbildning redan bedömts motsvara svensk lärarutbildning och därmed fått ett behörighetsbevis, men där ett erbjudande om introduktion in i den svenska skolan skulle förbereda denna grups inträde i skolan på ett effektivare sätt.

Sigbrit Franke
Universitetskansler

Ulf Öhlund
Avdelningschef

Sammanfattning

Introduktionsperiod är en kompletterande åtgärd för lärare vars utländska utbildning inte bedöms motsvara svensk lärarexamen. Det är framför allt lärare som saknar eller har mycket begränsad yrkeserfarenhet som hänvisas till introduktionsperiod under handledning i svensk skola.

I föreliggande rapport redovisas uppdraget att utveckla en rutin för introduktionsperiod för lärare med utländsk utbildning samt att utforma ett lämplighetsprov för lärare med utbildning inom EU/EES och som föredrar att genomgå ett prov i stället för introduktionsperiod.

Inledningsvis diskuteras vad som krävs för att man som individ skall kunna "översätta" sin yrkeskompetens i en ny samhällelig och kulturell kontext. Visst utrymme ägnas åt ett tänkt innehåll i den period som föregår Högskoleverkets åligganden gentemot lärare med utländsk utbildning. Bland annat framhålls vikten av att invandrare och flyktingar på ett tidigt stadium får undervisning i svenska som är anpassad till deras utbildningsnivå och som kan anpassas till deras kommande yrkesroll. För bättre språkinläring och snabbare inträde i arbetslivet bör undervisning i svenska kombineras med yrkespraktik. För utländska lärare vore därför undervisning med inslag av "pedagogsvenska" samt praktik i skola en lämplig modell.

Frågan om introduktionsperiod för lärare är så viktig att åtgärder måste vidtas så snart som möjligt för att få till stånd en fungerande organisation för lärares integration i skolan. Detta gäller självklart inte bara lärare som utbildats utomlands utan även lärare med svensk utbildning. Den introduktionsperiod som beskrivs i rapporten bör även erbjudas personer som får behörighetsbevis av Högskoleverket men som inte tidigare arbetat i Sverige.

Rapporten föreslår att ansvaret för introduktionsperiodens genomförande läggs på Göteborgs universitet och Lärarhögskolan i Stockholm i samverkan. Dessa institutioner har erfarenhet av liknande verksamheter. Det är dessutom viktigt att insatser (och resurser) koncentreras till några få institutioner. Det står givetvis enskilda kommuner fritt att erbjuda utländska lärare introduktionsplats. För att trygga tillgången på introduktionsplatser på lång sikt, och för att föra in introduktionen av utomlands utbildade lärare i det svenska utbildningssystemet, krävs emellertid att högskolorna inom ramen för ordinarie verksamhet ges uppdraget att samordna introduktionen och den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Introduktionsperioden ska enligt förslaget bestå av en teoretisk och en praktisk del. Den teoretiska delen, som är tänkt att delvis genomföras utanför terminstid, är poängsatt och motsvarar sammantaget 20 poäng. Den utländska läraren föreslås under introduktionsperioden ha minst 50 % och högst 75 % av tjänst för att kunna fullgöra periodens teoretiska delar.

Kursplaner för respektive delkurs i introduktionsperioden fastställs av medverkande högskolor i samverkan utifrån rapportens förslag. I delkurserna kan olika teman tas upp såsom skolans verklighet i relation till läroplanen, synen på kunskap, synen på elever, lärarroll, kulturellt färgade aspekter på ämnesinnehåll och didaktik, specialpedagogik m.m. I samband med de teoretiska kurserna sker språkutveckling i svenska.

En mentorsutbildning i distansform ska erbjudas lärare som fungerar som mentorer under introduktionsperioden. I rapporten föreslås en kursplan för denna.

I rapporten ges också ingående förslag på hur lämplighetsprov för lärare inom EU/EES-området kan utformas.

Frågan om kostnaderna för introduktionsperioden och lämplighetsprovet återstår att lösa. Det gäller högskolornas kostnader för introduktionsperiodens teoretiska del, kostnader för handledning av den utländska läraren samt lön/ersättning till den lärare som är under introduktion. Dessa frågor kommer att diskuteras och beredas vidare i de olika samverkansgrupper som finns mellan berörda myndigheter.

Att ”översätta” yrkeskompetens som lärare – några reflektioner

För att en utländsk lärare skall kunna få behörighet att utöva sitt yrke i Sverige krävs att myndigheterna efter ansökan arbetar för att bestämma den sökandes kompetens. Av den lärare som på detta sätt får behörighet att utöva sitt yrke i skolan i Sverige krävs sedan ett slags översättningsarbete. Den yrkeskompetens som utbildning och verksamhet i det egna landet givit sätts på olika sätt på prov när den skall användas i en ny samhällelig och kulturell kontext. Den förändrade kontexten kräver ett slags anpassning av kompetensen. Det kan vara skäl att något reflektera över vilka konsekvenser det kan bli av att man med utländsk lärarexamen och yrkeserfarenhet får svensk lärarbehörighet.

Begreppet lärarkompetens är komplext och svårdefinierat. Det finns föga enighet om vad som är att betrakta som god sådan kompetens. Eller snarare – varje tid och varje samhälle har sin uppfattning. Möjligen kan man lättare samla sig kring vad som kännetecknar avsaknad av sådan kompetens.

I ett svenskt perspektiv kan man utifrån de krav och de antaganden som i dag uttalas i läroplaner och andra dokument (t.ex. examensordningen för lärarexamen, Lärarutbildningsutredningens betänkande) betrakta lärarkompetens som bestående av dels övergripande variabler, dels underställda delkompetenser. Till de övergripande skulle kunna räknas sådant som förmåga till kontakt med andra människor, förmåga att språkligt variera sina förklaringsmodeller för att passa olika mottagare, förmåga att förstå den aktuella skolkontextens alla olika krav, förmåga att tillägna sig nya forskningsrön inom pedagogiken, kunskap om villkor för lärande, kunskap om de elever man utbildats att ta hand om, kunskap om styrdokument och deras underliggande värdegrund och kunskap om den kulturella kontext och det samhälle vari skolan befinner sig. Till delkompetenserna kunde räknas kunskaper i specifika skolämnen eller kunskapsområden inom skolan, förmåga och vilja att ständigt uppdatera dessa kunskaper, kunskaper om didaktiska principer och metoder för just detta innehåll liksom förmåga och vilja att utveckla dem och kunskaper om den kulturella basen för skolämne/kunskapsområde.

I en grundutbildning av lärare i Sverige i dag skall alla nämnda kompetenser ha ett utrymme. Några av de övergripande kan betraktas som allmänmänniska kompetenser, t.ex. förmåga till kontakt med andra människor, förmåga att förstå omgivande krav på läraruppgiften och förmåga till förändring. Dessa kompetenser hör därmed huvudsakligen hemma i lärarens personlighet. Grundutbildningens uppgift blir att locka fram och stärka sociala drag i personligheten. Andra kompetenser bland de övergripande är mera specifika och knutna till lärarens undervisande och förklarande funktion och till lärarens uppgift som

vägledare och handledare. Dessa kompetenser bygger på specifika kunskaper som måste tillägnas under utbildningen för att sedan omsättas i praktiken. Dit hör t.ex. kunskaper om villkor för lärande, kunskap om elever och elevers utveckling och levnadsvillkor, kunskap om styrdokument och deras underliggande värdegrund och kunskap om den kulturella kontext och det samhälle skolan är en del av. Delkompetenserna slutligen är specifika och starkt knutna till de kunskapsområden som är den enskilda lärarens särskilda ansvar.

Ser man till lärarutbildning över världen kan man konstatera att även om de nämnda kompetenserna säkert sammantagna kan identifieras som lärarkompetens i många samhällen så ligger tonvikten ändå olika, ibland mycket olika. Den starka betoning vi i Sverige i dag har på skolan som en fostrande institution och som en skola för alla är inte en universell företeelse. Bilden av vad lärarkompetens är uppvisar alltså stor komplexitet. Begreppet som sådant har dock klart positiva konnotationer, dvs. kompetens är det som värderas, det som önskas, det som anses behövas. Men vem avgör, vems definition har tolkningsföreträde? På ett ytligt plan är frågan lätt att besvara. Om det gäller lärarkompetens för den svenska skolan är det naturligtvis Sverige som avgör. Men riktigt så enkelt är det inte. Skalden Gustaf Fröding undrade på sin tid: Vad är sanning? och svarade själv på detta: "Det som är sanning i Berlin och Jena, är bara dåligt skämt i Heidelberg". Med andra ord skulle det kunna vara så att det som betraktas som lärarkompetens i lärarutbildningen i Göteborg inte ses på samma sätt vid lärarutbildningen i Stockholm! Det är kanske ändå säkrare att vad som betraktas som lärarkompetens i Sverige inte ses som sådan kompetens i Afghanistan, Irak eller Somalia!

Om man betraktar lärarkompetens i hela denna komplexitet och till detta lägger att den kompetens som en grundutbildning ger i sig är starkt präglad av den tid och det samhälle vari den från början utvecklats blir det tydligt att lärare alltid i någon mening är utbildade för en tid som inte längre finns. Det som i dag är utbildningens budskap och norm var i går något främmande (och skrämmande!) och blir i morgon eventuellt oanvändbart. Ändå måste lärare som alla andra yrkeskategorier räkna med att verka inom sitt yrkesfält under lång tid.

Om man däremot under pågående yrkesverksamhet tvingas eller väljer att lämna det samhälle och den skola där man verkat men ändå vill fortsätta utöva sitt yrke i ett nytt samhälle och i en mera okänd kulturell kontext ställs man inför en rad frågor som det monokulturella samhället ännu står ganska främmande inför. Vad krävs av den enskilde för att detta skifte i yrkesverksamheten skall vara möjligt? Vad kan man direkt överföra av sin tidigare kompetens, vad måste man lämna och vad måste modifieras för att passa till den nya situationen? Vad krävs av den mottagande institutionen för att ge utrymme för nya inslag? Vilken tolerans finns för avvikelser från det som är dagens norm? Sannolikt är det så att varje ansträngning att anpassa en yrkeskompetens till dagens krav måste ske på många fronter samtidigt. Det går emellertid ganska bra för en enskild svensk lärare, åtminstone så länge vederbörande innehar en fast lärartjänst, att *inte* anpassa sig och att framhärda i det man en gång lärt sig och sedan inte finner

anledning att ändra på. Det kan också utvecklas lokala skolkulturer som kännetecknas av att anpassning snarare ses som ett tecken på bristande kompetens! Vad gäller anpassning eller inte anpassning till nya krav finns dock en påtaglig skillnad mellan vad som gäller för den lärare som verkat lång tid efter utbildningen i samma kontext och vad som möter den lärare som byter kulturell kontext. Den förra har ändå levt med, känner till och har, medvetet eller omedvetet, påverkats av förändringarna. Den som kommer ny till skolan med annan yrkeserfarenhet i bagaget är ny också i det svenska samhället och därmed endast vagt förtrogen med den utveckling som skett.

Åtgärder som det svenska samhället vidtar för lärare med utländsk lärarexamen måste på olika sätt underlätta inträdet på den svenska skolarenan. Det gäller såväl kompletterande utbildning som introduktionsperiod. Mot den bakgrund som tecknats ovan är utgångspunkten då att mottagarna är personer som redan har en klar bild av vad fältet kräver, härledd ur utbildning given i en annan tid och i ett annat samhälle och ur yrkeserfarenhet tillägnad i en för Sverige främmande kulturell kontext. Denna bild skall inte bytas ut och ersättas utan till den skall också adderas nya perspektiv. Rätt förvaltd kan den därmed bli en brygga mellan de många olika synsätt på skola och utbildning som elever och föräldrar i dagens mångkulturella samhälle representerar.

Förutsättningar för att med en utländsk lärarutbildning tjänstgöra som lärare i Sverige

Erfarenheter visar att många personer med utländsk lärarutbildning har haft mycket lång väg att gå innan de kan komma i åtnjutande av riktade insatser som leder fram till yrkesverksamhet som lärare. Denna väg har ofta kantats av "åtgärder" som inte lett till arbete och som inte heller har kunnat tas till vara på ett effektivt sätt för att så småningom underlätta inträdet som lärare i svensk skola. Det finns därför anledning att något fundera över vad som skulle kunna förkorta och effektivisera tiden "från gränsen till katedern" för den enskilde. Följande avsnitt är avsedda att diskutera denna fråga.

Bakgrund

Många ansträngningar görs i dag för att möjliggöra för personer med utländsk lärarexamen att kunna tjänstgöra som lärare i Sverige. Sedan första delen av 1990-talet har olika typer av s.k. kompletterande utbildning prövats. Som regel har de drivits av högskolor, i samarbete med arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder (LAN) och avslutats med ett examensbevis. Hittills har denna utbildning mestadels skett i projektform och med LAN som finansiär. Det finns också exempel på liknande projekt som drivits av enskilda kommuner, ofta i samarbete med en mindre högskola. Sådana utbildningar har inte automatiskt lett till examensbevis för den som klarat utbildningen, utan till betyg över genomgången poängsatt kurs inom högskolan.

Med de erfarenheter som hittills finns (Bredänge, 1998, de Jong, 2000) kan man konstatera att en av de svårigheter som visat sig med vissa typer av arbetsmarknadsinsatser är att de inte alltid kan leda fram till examensbevis för den enskilde. Skälen för detta kan variera alltifrån att den utländska utbildningen inte innehåller något som låter sig kompletteras till att kompletteringen i tid överstiger den omfattning man från LAN:s sida har möjlighet att finansiera. Man kan också konstatera att kunskapen om vilka förutsättningar som måste gälla för att en kompletterande utbildning skall kunna leda fram till examensbevis ännu är ganska begränsad. Sådant kunskap finns i dag framför allt vid de högskolor som har mångårig erfarenhet av kompletterande utbildning med examensbevis. Det är viktigt att beakta att den person som saknar lärarexamen generellt sett måste genomgå längre praktisk-pedagogisk utbildning (PPU) än den person som har lärarutbildning. Högskolan måste också ha erforderliga kunskaper för att bedöma vad i den enskilda utländska lärarens ämnesutbildning som kan tillgodoräknas. Det är också uppenbart att ämnesteoritisk komplettering inte alltid kan tillgodoses vid mindre högskolor.

Att inte få ett examensbevis behöver inte ha betydelse för den utländska lärare som på detta sätt eventuellt ändå kan få en lokal behörighet av den kommun där han eller hon arbetar. Däremot blir den lokala behörigheten en återvändsgränd för den som vill flytta till annan kommun och där inte längre betraktas som behörig. Man kan invända att den utländska lärare som inte har för avsikt att flytta ändå är mera betjänt av en lokal behörighet än att inte alls få möjlighet att tjänstgöra som lärare. Villkoret måste dock vara att den enskilde med öppna ögon väljer detta alternativ med medvetenhet ända från början om den begränsning det innebär.

Den prövning som görs av Högskoleverket av utländska lärarexamina är reglerad i HSVFS 2000:1 (se bilaga 9). Till skillnad från vad som gäller för andra postgymnasiala utbildningar ges Högskoleverket möjlighet att också jämföra en utländsk lärarexamen med äldre svensk utbildning. En postgymnasial lärarutbildning som är kortare än tre år kan alltså i vissa fall, *tillsammans med* praktisk erfarenhet, i bedömningen leda till behörighet.

I Sverige har historiskt endast lärarutbildningar för högre skolstadier varit akademiska. Först med en högskolereform 1977 kom alla lärarutbildningar att räknas som akademiska. Flera av dem (t.ex. förskollärarutbildning, hemspråkslärarutbildning och lågstadielärarutbildning) var dock inledningsvis kortare än tre år. Först efter 1988 blev alla lärarutbildningar i Sverige såväl postgymnasiala som treåriga eller mera. Hösten 2001 började en ny lärarutbildning. Denna kommer att leda fram till endast en lärarexamen som till sitt innehåll bestäms av val av inriktningar och fördjupningar inom ramen för den totala utbildningen. Ser man till lärarutbildning internationellt kan man konstatera att många, för att inte säga de flesta, länder har ett system där lärare för lägre skolår utbildas utanför akademien och där utbildningen till sin karaktär är integrerad, dvs. ämneskunskaper och praktisk-pedagogisk utbildning varvas. Lärare för högre stadier utbildas mestadels akademiskt, i vissa länder praktisk-pedagogiskt först efter genomförda universitetsstudier i undervisningsämnen, dvs. utbildningen är konsekutiv och i andra länder som integrerad utbildning, dvs. ämnesstudier integrerade med praktisk-pedagogiska delar.

Specifikt för bedömning av utländsk lärarutbildning är som nämnts att underlag för eventuellt behörighetsbevis utgörs av *både* lärarexamen *och* praktisk erfarenhet. Den senare skall omfatta minst två år på minst halvtid. Enligt skollagen (se bilaga 9) skall också den utländska lärarutbildningen kunna jämföras antingen med nuvarande svensk lärarutbildning eller med äldre svensk lärarutbildning. Detta ger större flexibilitet i bedömningen än om endast senare utbildning skulle vara jämförelseobjekt. Att också ta hänsyn till yrkesutövande och göra en sammantagen bedömning ökar ytterligare flexibiliteten.

Nuläge

De formella förutsättningarna för att kunna ta sin tidigare lärarutbildning i anspråk i Sverige är således förhållandevis goda, åtminstone för den som har en

längre akademisk lärarutbildning. Är man dessutom lärare i något av de svenska "lärarbristyrkena" (t.ex. lärare i matematik eller naturvetenskapliga ämnen) är möjligheterna mycket goda. Trots detta är vägen till den svenska katedern ganska törnbestrodd.

En absolut förutsättning för att överhuvudtaget komma i fråga som lärare i den svenska skolan är naturligtvis tillräcklig språkfärdighet i svenska. Denna bedöms inte av Högskoleverket, men ansökan om behörighet prövas endast om den sökande kan uppvisa betyg över godkända gymnasiekurser i svenska eller motsvarande. "Motsvarande" kan t.ex. vara genomgången godkänt prov i svenska språket. Ett sådant prov är TISUS¹, ett test som används inom högskolan för att pröva utländska studenters möjligheter att följa högskoleutbildning på svenska. TISUS är ett utpräglat färdighetsprov som prövar såväl språkförståelse som skriftlig produktion och muntlig framställning. Hörförståelse prövas däremot inte. Erfarenheter tyder på att godkänt TISUS-prov kan vara en bättre mätare på språkfärdighet än gymnasiebetyg när det gäller kompletterande lärarutbildning.

En rad myndigheter² har 2001-04-03 skrivit under "Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och andra invandrare". Enligt denna skall kommunerna verka för att svenskundervisningen efter individuella bedömningar förenas med praktik för att språkinläringen skall stimuleras. Överenskommelsen innebär också en betoning av det gemensamma ansvar olika myndigheter har för att introducera den nyanlända invandraren och vikten av att en samordning sker mellan olika myndigheters ansvarsområden.

I dag gäller att varje kommun skall upprätta en individuell introduktionsplan för alla nyanlända invandrare, såväl vuxna som barn (prop. 1997/98:16). Introduktionsplanen skall vara utformad så att hänsyn tas till vars och ens tidigare utbildning och erfarenhet och den skall innehålla en konkret plan för olika steg på väg mot en egen försörjning. En del i denna plan är ett aktivt stöd för individens inträde på arbetsmarknaden. Nyanländ invandrare är den som precis fått permanent uppehållstillstånd (PUT). Detta kan dock innebära att en person kan ha vistats under flera år i Sverige innan PUT beviljas och därmed utan att kunna komma i fråga för svenskundervisning. I väntan på PUT skall dock enligt riktlinjerna tillgång till rådgivning vid arbetsförmedling finnas redan under asyltiden. Det borde därför vara möjligt att fånga upp personer med utländsk lärarutbildning på ett mycket tidigt stadium.

Förutom språkfärdighet i svenska är grundläggande kunskaper om det svenska samhället i allmänhet och den svenska skolan i synnerhet av vital betydelse för den utländska lärare som vill utöva sitt yrke i Sverige. Kunskaper om styrdokument för skolan och om skolkulturen i vid mening är nödvändiga förutsättningar för fortsatt verksamhet i skolan. Så som förordningarna i dag är skrivna finns möjlighet för en behörig lärare från ett EU-land att enbart på grundval av

¹ Test I Svenska för Universitets- och högskolestudier

² Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska kommunförbundet

tidigare genomgången utbildning erhålla behörighet. Krav på språkfärdighet i svenska är detsamma för alla. Specifika krav på kunskaper om svensk skola och det svenska samhället som beskrivits ovan finns i skollagen men däremot inte explicit uttalade i förordningstexten.

Förslag

För tydlighetens skull påpekas att det i texten talats om "introduktionsperiod" i två olika betydelser beroende på olika språkbruk på Integrationsverket respektive på Högskoleverket. Integrationsverkets introduktionsperiod (eller introduktionsplan) är i tid förlagd från den dag en individ får uppehållstillstånd och två år framåt. Högskoleverkets introduktionsperiod infaller som regel läsåret efter det att beslut fattats av Högskoleverket om sådan efter bedömning av en utländsk lärares examen och yrkeserfarenhet. Denna senare introduktionsperiod är alltså *inte* en del av introduktionsplanen för en nyanländ invandrare.

Att från grundläggande sfi (svenska för invandrare) nå upp till språkprovet TISUS krav är mycket krävande även för en akademiker. En förutsättning för att detta skall lyckas inom rimlig tid förefaller vara att redan sfi-studierna är direkt anpassade till akademiker som målgrupp. Detta kan vara ett problem i mindre kommuner som inte har vare sig tillräcklig erfarenhet av denna typ av undervisning eller tillräckligt många utländska akademiker för att dessa skall kunna utgöra en särskild grupp. Positiva erfarenheter har gjorts vid Södertörns högskola av särskild "akademikersvenska" liksom också av kurser i facksvenska för utländska läkare. Kanske kan dessa erfarenheter utvecklas till att också gälla kurser i "pedagogsvenska". I förarbeten till propositionen Den öppna högskolan (SOU 2000:4 bilaga 2) är det första av utredningens förslag vad gäller att underlätta för utländska akademiker att etablera sig på arbetsmarknaden att svenskundervisning bör ske i högskolemiljö och ligga på en kvalificerad nivå där målet är att snabbt uppnå den bredd och det djup som krävs för att kunna fungera i ett akademiskt yrke.

Redan i den första svenskundervisning som en person med utländsk lärarutbildning möter skulle förutom allmän kunskap om det svenska samhället också kunskap om den svenska skolan vara det innehåll som fokuseras på. Av detta skäl borde man överväga särskilda kurser i "pedagogsvenska".

Resonemanget ovan leder fram till några förslag om vad som borde föregå ansökan till Högskoleverket om behörighet att träda in på den svenska lärararbetsmarknaden för personer med utländsk lärarexamen. Redan vid första mötet med Sverige, dvs. när en person söker asyl eller uppehållstillstånd, bör den som har akademisk utbildning identifieras. Den person som har utländsk lärarutbildning bör direkt efter ankomst till Sverige kunna diskutera möjligheten att på sikt återuppta sitt yrke i Sverige (jfr prop. 1997/98:16).

I den introduktionsplan som enligt ovan skall upprättas för varje individ bör olika steg konkretiseras och anvisning ges om var respektive steg börjar

och slutar samt göras uppföljning av med vilket resultat det genomförts. De olika stegen är för personer med utländsk lärarutbildning följande :

- Fortsatt rådgivning från arbetsförmedlingen om den svenska lärararbetsmarknaden och kraven för att komma in där (bör ta vid där asyltidens rådgivning slutar)
- Grundläggande svenskstudier på akademisk nivå i högskolemiljö
- "Pedagogsvenska" med möjlighet till studiebesök och så småningom arbetsplatsintroduktion i skolan
- Högskoleverkets bedömning av individens utländska lärarutbildning och hans eller hennes eventuella yrkeserfarenhet (denna bedömning är avhängig den sökandes redovisade kunskaper i svenska och kommer därför sannolikt inte att rymmas inom den tidsram av två år som gäller för introduktionsplanen för nyanlända)

Arbetsförmedlingens engagemang bör intensifieras mot slutet av perioden utifrån den specifika utbildning och kompetens varje deltagare har. Ansvar för de grundläggande studierna i svenska kan antingen, som nu, ligga hos utbildningsanordnare för sfi (t.ex. komvux) eller också hos universitetsinstitutioner i svenska språket (t.ex. avdelningar som sysslar med svenskundervisning för utländska studenter). Innehållet i och utformningen av de grundläggande studierna bör, oavsett vem som är ansvarig, präglas av att det kommande arbetsfältet är skolan och att kursdeltagarna är akademiker. De fortsatta studierna i svenska bör närma sig ren "pedagogsvenska". Man bör härvid vara klar över att de rent lexikala problemen är mindre entydiga för lärare som grupp än för t.ex. läkare eller jurister och att en viss individualisering utifrån den enskilda utländska lärarens ämnesinriktning kan vara nödvändig. Om Högskoleverket som nu kräver "betyg över godkända gymnasiekurser i svenska eller motsvarande" måste detta vara målet. Målet för svenskundervisningen kan också vara genomgången TISUS-prov. Ingenting hindrar att ett TISUS-prov genomgås även om kravet inte kan ställas på godkänt resultat. En vinst med detta skulle kunna vara att individen får hjälp att kartlägga vad som behöver stärkas i språkfärdigheten för att uppnå godkänd nivå. Man måste dock observera att TISUS-provet är förenat med en avgift om 1 000 kr för den enskilde att betala.

Introduktionsplanen för nyanlända flyktingar och invandrare skall omfatta två år, och åtminstone de tre förstnämnda stegen bör vara möjliga att genomföra under denna tid. Det är dock sannolikt endast i undantagsfall som någon efter så kort tid kan börja verka som lärare i Sverige. Även med en optimal utbildning i svenska språket behövs förmodligen längre tid än två år av färdighetsträning i svenska. Högskoleverkets bedömning av individens utbildning görs först när intyg om kunskaper i svenska motsvarande gymnasiets B-kurser visas upp. För individer som inte uppfyller språkkravet kan dock en värdering av den utländska högskoleutbildningen resultera i ett utlåtande, till vilket kompletteringsanvisningar kan fogas. När Högskoleverkets bedömning är gjord har enligt HSVFS 2000:1 § 2b (se bilaga 9) verket att ansvara för att hänvisa individen

vidare till antingen introduktionsperiod eller till kompletterande utbildning. Personer som hänvisats till introduktionsperiod kan, om de kommer från EU-land, begära att i stället få genomgå lämplighetsprov.

Arbetsförmedlingen fortsätter att följa vägen in på den svenska lärararbetsmarknaden. Om arbetsmarknadsinsatser görs som inte direkt syftar till en lärarbehörighet men som ändå är inriktade på att få utländska lärare till skolan (t.ex. som skolassistenter eller annat) bör dessa insatser ges ett meritvärde så att de vid eventuellt senare tillfälle kan tillgodoräknas inom ramen för en kompletterande utbildning.

I introduktionsperiodens teoretiska del kommer vissa delar att vara likartade dem som nu finns i kompletterande utbildning. Därför bör ansvaret för introduktionsperiodens genomförande förläggas till högskola med god erfarenhet av kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarexamen, t.ex. Göteborgs universitet eller Lärarhögskolan i Stockholm. För att få ett optimalt utnyttjande av den samlade kompetens som dessa båda högskolor besitter bör den konkreta utformningen av introduktionsperioden ske i nära samverkan mellan dem. Här måste man dock uppmärksamma att de flesta utbildningar i högskolans regi kräver allmän högskolebehörighet av den som efter genomgången utbildning skall få betyg över genomgångna kurser. Dock måste arbete med validering av tidigare utbildning och kompetens ständigt utvecklas så att varje sökandes reella kunskaper bedöms och tillvaratas (jfr prop. 2001/02:15 s. 54).

De förslag som här skisserats gäller i sin helhet den period som föregår hänvisning till introduktionsperiod i den svenska skolan under handledning enligt Högskoleverkets riktlinjer och de förordningar som styr dessa. För att vägen "från gräns till kateder" skall bli så smidig som möjligt bör dock också de skeenden som föregår Högskoleverkets bedömningar vara viktiga att klarlägga, vilket varit syftet med det här presenterade.

Rutiner för hänvisning till introduktionsperiod

”Introduktionsperiod om minst två terminer under handledning i svensk grundskola eller gymnasieskola” är vad Högskoleverket kan hänvisa den utländska lärare till som inte uppfyller skollagens krav i 4a §³. Att utveckla innehåll i och utformning av en sådan introduktionsperiod är en sak, att hänvisa till perioden är en annan! I det följande ges några reflektioner kring hur själva hänvisningen skulle kunna organiseras.

Just nu finns flera modeller för lärarutbildning för personer som redan arbetar som lärare men utan formell behörighet (t.ex. SÅL- respektive KUT-projekten). Dessa modeller bygger på att presumtiva kursdeltagare redan har någon form av anställning i en kommun och är knutna till en skola. I ett cirkulär från Kommunförbundet (2001:34) daterat 2001-03-15 beskrivs olika former för kompletterande lärarutbildning avsedda att komma till rätta med den lärarbrist som finns på många håll i Sverige. Projekten vänder sig till personer, svenska och utländska, som har en akademisk utbildning av viss omfattning och med visst innehåll men som inte har lärarexamen. Kursdeltagarna finansierar i varierande grad sina lärarstudier genom bidrag från den kommun där de är anställda som obehöriga lärare. Projekten är också upplagda som nätbaserade distansutbildningar med några sammankomster per termin till ansvarig högskola, vilket ger möjligheter till deltagande även för dem som är bosatta i kommuner långt från högskoleorten. Det ovan nämnda cirkuläret avslutas med en uppmaning till kommunerna att också beakta den introduktionsperiod för utländska lärare som Högskoleverket kan anvisa till. Kommunerna påminns om att de, om de tar emot en utländsk lärare under denna period, också åtar sig att utse en mentor.

Introduktionsperiod för personer med utländsk lärarexamen i den mening som Högskoleverkets förordning (HSVFS 2000:1) avser förutsätter däremot inte någon koppling som ovan till en enskild skola för den utländska lärare som får en sådan hänvisning. Det skulle troligen innebära oöverstigliga svårigheter för den enskilde läraren att själv ansvara för anskaffande av ”introduktionsskola”. Erfarenheter från såväl England (Department for Education and Employment, 1999) som Holland (Scholten & Teuwsen, 2001) visar att det sällan lyckas för en utländsk lärare att på egen hand ”ta sig in” på en skola.

En utveckling av samarbetet mellan Högskoleverket och lärarutbildningar som bedriver kompletteringsutbildningar med syfte att skapa rutiner för hänvisning av utländska lärare till introduktionsperiod vid grund- och gymnasieskolor ses här

³ 4 a § Den som har utländsk lärarutbildning skall få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 4 § 1.

som helt nödvändig. I detta arbete, liksom när det gäller att skapa förutsättningar för deltagande, har arbetsmarknadsmyndigheterna en central roll. Huvudansvar och samordning av olika åtgärder för att bereda individer möjlighet att arbeta i den svenska skolan ligger, här som inom andra områden, på arbetsgivaren.

I propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15) uttrycks en mycket klar viljeinriktning: "Regeringen anser att det är arbetsgivarens ansvar att tillhandahålla praktikplatser under introduktionsperioden för utländska lärare" (s. 170).

Det kan finnas olika sätt att utse de skolor dit en introduktionsperiod kan förläggas. Här ges några olika förslag som vart och ett måste nog penetreras med avseende på för- respektive -nackdelar.

1. De högskolor som är ansvariga för introduktionsperiodens teoretiska del kan ges i uppdrag att anskaffa "introduktionsskolor" inom ramen för sin verksamhet att ordna verksamhetsförlagd del av grundutbildningen till lärare. Fördelen är att det redan finns en etablerad organisation med ett stort kontaktnät bland grund- och gymnasieskolor runt högskoleorten. Nackdelen är att detta endast är en lösning för de utländska lärare som är bosatta där.
2. Den utländska lärarens hemkommun förutsätts ställa upp med introduktionsskola, vilket kräver att kommunen tar på sig ett sådant uppdrag och att det inom kommunen finns en beredskap att förmedla kontakt med en skola. Fördelen är att den utländska läraren får nära till "sin" skola och kanske också på sikt lättare kan få tjänst i hemkommunen. Nackdelen är att den kommunala självbestämmanderätten kan leda till mycket olika villkor för olika personer och i värsta fall till att ingen introduktionsplats kan ordnas. (Man kan anta att den kommun som inte har någon lärarbrist kan vara mindre benägen att medverka i framtagande av en introduktionsskola.)
3. Den utländska läraren söker själv arbete vid en skola i hemkommunen och har som stöd för detta Högskoleverkets hänvisningsbeslut och därmed också löfte om en delfinansiering. Fördelen kan vara att individen ges ett större ansvar för perioden och därmed också en större delaktighet i utformandet av den skolförlagda delen. Nackdelen är att det kan finnas alltför höga murar att ta sig över – framför allt när det gäller finansiering och studieekonomi – för den enskilde för att få möjligheter att gå igenom introduktionsperioden.
4. Ansvarig högskola får i uppdrag att vidga sitt ansvarsområde och ta in nya kommuner i det kontaktnät som utgörs av skolor där reguljär lärarutbildning har sina verksamhetsförlagda delar. En fördel kan vara att man redan har utarbetade rutiner, en nackdel att det innebär ytterligare belastning på en redan hårt pressad organisation.
5. En kombination av modellerna ovan är också tänkbar. För utländska lärare som bor i ansvarig högskolas närhet är den första modellen antagligen att föredra. Högskoleverkets statistik över länstillhörighet för utländska

lärare som söker behörighet tyder på att en majoritet av dessa finns i storstadsområdena. För dem som inte hör till denna majoritet kan modell 2 ovan vara ett bättre alternativ.

Med de erfarenheter som hittills finns torde en kombination av 1 och 2 ovan vara den optimala modellen. I samtliga fall är dock den kritiska delen hur studierna skall finansieras. Såväl den institutionella som den individuella sidan av finansieringen måste lösas innan man kan nå framgång i dessa frågor.

Oavsett, således, vilka modeller som kommer att kunna utvecklas måste de finansiella villkoren vara helt klarlagda, liksom var det finansiella ansvaret för olika delar skall ligga.

- Den utländska läraren måste ha "lön" för sitt arbete i introduktionsskolan och ekonomiska möjligheter att klara introduktionsperioden.
- Frågan om ersättning till den lärare som skall fungera som mentor måste lösas.
- Ansvarig högskola måste garanteras resurser för genomförande av introduktionsperiodens teoretiska delar och för bedömning av slutresultatet.

Eftersom stat och kommun båda får anses ha ett intresse av att få ett tillskott av behöriga lärare till den svenska lärarkåren borde det inte finnas några reella hinder för att finna lösningar på dessa problem. Ett förslag till ansvarsfördelning kan vara att staten svarar för kostnader som ligger på ansvariga högskolor samt för eventuella utbildningsbidrag och att kommuner svarar för de kostnader som är förknippade med handledning och lön till utländska lärare.

I det förslag till utformning av introduktionsperioden som kommer att presenteras i nästa avsnitt ligger att den utländska läraren tjänstgör i introduktionsskolan fyra av veckans fem dagar eller motsvarande 75 procent av hel tjänst.

Beskrivning av introduktionsperioden i termer av delkurser

Enligt förordningen HSVFS 20001:1 § 2b⁴ omfattar introduktionsperioden minst två terminer. Det står ingenting i förordningen om vilket innehåll perioden skall ha utan endast att den skall ske under handledning. Dock bör perioden innehålla såväl teoretiska som yrkesutövande delar om den skall kunna ge den förberedelse som är nödvändig för ett inträde som lärare i skolan i Sverige. De teoretiska delarna föreslås omfatta fyra delkurser om sammanlagt 20 poäng enligt följande:

Delkurs 1	Introduktion till den svenska skolan, 5 poäng
Delkurs 2	Skola och undervisning i Sverige I, 5 poäng
Delkurs 3	Skola och undervisning i Sverige II, 5 poäng
Delkurs 4	Läraryrket i svensk skola, 5 poäng

Utgångspunkt för det föreslagna innehållet i kurserna är erfarenheter gjorda framför allt vid Göteborgs universitet inom ramen för kompletterande utbildning av utländska lärare. Dessa erfarenheter pekar tydligt ut vissa områden där olikheterna mellan den tidigare yrkesverksamheten och den svenska skolan, sådan utländska lärare kan uppleva den, har visat sig vara stora. Grovt sett kan sägas att det handlar om områden som skolverkligheten i relation till läroplanen, synen på kunskap, synen på elever, lärarrollens utformning som ideal och verklighet, specialpedagogiska aspekter samt inslag i skolans ämnesundervisning som är speciellt kulturellt färgade vad gäller innehåll och/eller didaktik. Med dessa områden bör man inom ramen för introduktionsperioden arbeta i ett kontrastivt perspektiv, dvs. ställa tidigare erfarenheter och samhällliga och kulturella förutsättningar för dessa i relation till motsvarande förutsättningar för de nya erfarenheterna i svensk skola.

Att introduktionsperioden skall ha såväl en praktisk som en teoretisk del är nödvändigt med tanke på att mycket i skola och undervisning är specifikt och kontextbundet och därmed olika i olika samhällen. Delar av yrkeskunnandet är möjliga att överföra direkt från en kulturell kontext till en annan, andra delar måste modifieras. För att en sådan översättning skall vara möjlig krävs också en teoretisk fördjupning. En omfattning om 20 poäng är rimlig med tanke på att en kompletterande utbildning oftast omfattar såväl ämnesfördjupning (där

---

⁴ 2 § Om den sökandes utländska utbildning ensam eller tillsammans med yrkeserfarenhet inte motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 2 kap. 4 § 1 skollagen (1985:110) kan Högskoleverket anvisa den sökande att
a) genomgå kompletterande utbildning vid svenskt universitet eller svensk högskola och/eller
b) genomgå en introduktionsperiod om minst två terminer under handledning i svensk grundskola eller gymnasieskola.

också ämnesdidaktiska perspektiv aktualiseras) som praktisk-pedagogiska delar. En poängsatt utbildning kan också ge påbyggnadsmöjligheter för den som vill vidga sin pedagogisk-didaktiska kompetens.

Kursplaner för perioden utvecklas i 5-poängsmoduler med separat kursplan för varje modul (se bilaga 2-5). Till kursplanerna fogas en "utbildningsplan" (se bilaga 1) som något utvecklar de tämligen kortfattade innehållsbeskrivningar som en kursplan kan innehålla. Den första helfartskursen koncentreras på genomgång av styrdokument och rådande utbildningsfilosofi, den svenska skolans framväxt och organisation, barns och ungdomars livsvillkor i Sverige, kursplaner för de egna undervisningsämnena och läromedel. Parallellt sker arbete med språkutveckling i svenska med fokus på "skolsvenska", dvs. allmän och specifik skolterminologi, men också med skolans "vardagsspråk", det som gäller i umgänget med barn och ungdomar. Kvartsfartskurserna tar sin utgångspunkt i erfarenheter och upplevelser under arbetet i "introduktionsskolan". Innehållet koncentreras kring svensk skolkultur inklusive specialpedagogiska aspekter, möte med elever, möte med föräldrar och samverkan med kollegor. Didaktiska frågor i de egna undervisningsämnena fördjupas. Parallellt sker liksom i första kursen arbete med språkutveckling i svenska. Den avslutande helfartskursen fördjupar ytterligare innehållet i tidigare kurser och mynnar ut i ett skriftligt kursdokument som dels innehåller en summering av centrala teman som varit föremål för studier under tidigare kurser, dels en reflektion över de egna visionerna för fortsatt arbete som lärare. Kursdokumentet skall spegla såväl ämnes- som professionsperspektivet. I samtliga kurser skall det kontrastiva perspektivet vara framträdande för att öka möjligheterna för en gynnsam "översättning" av den egna yrkeskompetensen till svensk kontext.

Den yrkesutövande delen av introduktionsperioden skall bestå av skolförlagd verksamhet under handledning fyra dagar per vecka under ett läsår. Handledningen skall ha karaktär av kollegahandledning snarare än handledning av lärarstuderande i grundutbildning. Samtliga som hänvisas till introduktionsperiod har redan en lärarexamen. Den utländska läraren skall ges självständiga läraruppgifter i takt med ökad förtrogenhet med skolans verksamhet. Skolan ansvarar för att den lärare som får funktion som handledare ges utrymme i sin tjänst för detta. Ansvarig högskola bidrar med en mentorsutbildning.

Också under den skolförlagda verksamheten skall språkutvecklingen uppmärksammas. Tiden måste utnyttjas till att förfina såväl det allmänna "skolspråket" som det didaktiska språket. Ett självbedömningsschema⁵ kan vara till hjälp i detta arbete, där mentorn har en central roll.

Delkurs 1 ges på helfart sommaren före ett läsår, delkurs 2 och 3 ges på kvartsfart under ett läsår parallellt med skolförlagd verksamhet i en grundskola/gymnasieskola under handledning och delkurs 4 ges på helfart sommaren efter ett läsår. Samtliga kurser planeras som distanskurser och kan med fördel inledas

⁵ Ett sådant utprövas f.n. i kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarexamen vid Göteborgs universitet av Margareta Holmegaard och Qarin Franker. Rapport väntas i januari 2002.

med några internatförlagda dagar. Kvartsfartskurserna kan t.ex. planeras med gemensamma möten en gång per månad på ansvarig högskola och med en dag per vecka frilagd för studier. Den utländska läraren förutsätts ha minst 50 procent och högst 75 procent av tjänst under introduktionsperioden.

Bedömning skall ske på varje delkurs för sig. Efter det att en individ avslutat samtliga delkurser gör Höskoleverket en förnyad prövning och avgör om behörighetsbevis kan utfärdas. Betyg ges i tvågradig skala, Godkänd eller Underkänd. För betygsättningen svarar ansvarig kurslärare. Bedömningen av introduktionsperiodens praktiska delar görs av lärarutbildare vid ansvarig högskola efter samråd med mentor och skolledare vid "introduktionsskolan". Kriterier för bedömning liksom föreskrifter om avrådan framgår av särskild bilaga (bilaga 6).

Kompetensutveckling för handledare/mentorer

Introduktionsperioden skall enligt förordningen ske under handledning. Detta innebär att den skola som tar emot en utländsk lärare för en sådan period också måste utse en lärare som handledare eller mentor. Den som utses som mentor bör lämpligen ha en inriktning på sin lärarfunktion som så mycket som möjligt liknar den utländska lärarens. Detta gäller såväl tjänstens innehåll som elevernas åldersnivå. Handlednings/mentorsfunktion bör bygga på frivillighet. Handledarens huvuduppgift är att vara den reflekterande kollegan och att genom deltagande observation få ett underlag för diskussioner kring konkreta situationer i lärararbetet.

Önskvärt vad gäller kompetensutveckling är att handledaren/mentorn får någon form av ersättning för sin uppgift. Idealt bör denna ersättning ges i form av utrymme i tjänsten. På samma sätt som den utländske läraren får tid frilagd för reflektion (enligt förslag på s. 16 bör han eller hon ha tjänstgöring omfattande minst 50 procent och högst 75 procent av hel tjänst) bör också handledaren ha tillgång till regelbundet återkommande kompetensutveckling.

Handledaren behöver alltså dels tid för att ge kollegahandledning, dvs. tid för reflektion tillsammans med den utländska kollegan över händelser i skolvardagen utifrån de kursplaner som gäller för introduktionsperiodens delkurs 2 och 3 (som ges parallellt med den skolförlagda delen), dels tid för egen kompetensutveckling. I den senare måste handledaren också få vägledning för att kunna bistå den utländska läraren i dennas arbete med sin språkutveckling i svenska.

Kompetensutveckling för mentorer bör vara poängsatt för att kunna räknas som särskild merit för den enskilde. I bilaga 7 ges ett förslag till syfte och innehåll för en 5-poängskurs. Kursen skulle också kunna vända sig till sådana handledare inom den grundläggande lärarutbildningen som tar emot studenter som inte har svenska som modersmål.

Ansvar för mentorernas kompetensutveckling läggs med fördel på samma högskola som har ansvar för den teoretiska delen av introduktionsperioden. En möjlighet är också samordning med den mentorsutbildning som finns inom ramen för SÄL-projektet⁶. En fördel med sådan samordning är att utbildningsresurser kan utnyttjas mera effektivt.

---

⁶ Enligt förordning SFS 2001:740

Lämplighetsprov för personer med utländsk lärarexamen – ett förslag

I Föreskrifter av Högskoleverket om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning (HSVFS 20001:1) kan enligt § 3⁷ i vissa fall lämplighetsprov ersätta introduktionsperiod. Ett sådant prov måste till sitt innehåll vara baserat på introduktionsperiodens innehåll eftersom denna period är utformad så att man skall underlätta den utländska lärarens inträde i ett lärarkollegium i skolan i Sverige. Här följer förslag till innehåll och uppläggning av lämplighetsprov. Noteras bör att förslaget till innehåll och uppläggning av lämplighetsprov inte på samma sätt som förslaget till introduktionsperiod bygger på gjorda erfarenheter. Ett lämplighetsprov avsett för utländska lärare har aldrig tidigare funnits i Sverige och måste således utarbetas och prövas i särskild ordning.

Förutsättningarna i föreliggande förslag är att provet skall kunna genomföras under en dag och att det finns fasta provtillfällen dit flera sökande samtidigt kan hänvisas. Det senare, dvs. att anordna provet för en grupp av sökande, är av särskild vikt eftersom vissa av de färdigheter som skall prövas inte låter sig fångas på annat sätt än i samtalsform. Hit hör muntligt kommunikativa färdigheter i allmänhet och förmågan att muntligt reflektera över sin yrkeskompetens i synnerhet. Erfarenheter visar (t.ex. Scholten & Teuwsen, 2001) att just det senare medför svårigheter för många utländska lärare. Svårigheten ligger främst i att självbedömning för många av dessa är ett okänt (och inte sällan också ytterst tveksamt) fenomen. Självbedömning kan uppfattas som kränkande, och i synnerhet i en situation där mycket står på spel kan sådan bedömning kännas hotande. Tilläggas kan att självbedömning och självreflektion i mera systematisk form har en tämligen kort historia även för svenska lärare.

I förslaget till lämplighetsprov ligger också att den sökande före antagningen åläggs att förbereda denna genom ett i förväg insänt skriftligt dokument, som dels redogör för sådana konkreta erfarenheter av läraryrket som man speciellt vill lyfta fram (och som inte är omedelbart synliga i tjänstgöringsbetyg), dels beskriver vilka tankar man har inför att återuppta sitt yrke i Sverige.

Lämplighetsprovet föreslås ges två gånger per år, i maj respektive i december. Själva prövningen kräver två bedömare. Det är en fördel om den ena har ett språkperspektiv som sitt särskilda ansvar och den andra ett allmänpedagogiskt perspektiv. Det är också en fördel om man kan ha en manlig och en kvinnlig bedömare.

---

⁷ 3 § Sökande som är medborgare i stat inom EES eller i Schweiz och som anvisats anpassningstid enligt § 2 får i stället välja att genomgå av Högskoleverket anordnat lämplighetsprov. Den som genomgått lämplighetsprovet med godkänt resultat skall få ett behörighetsbevis.

Provet föreslås vara tredelat enligt nedan:

- Ett individuellt skriftligt kunskapsprov, aktuell läroplan (eventuellt också regelbok för grund- respektive gymnasieskolan) medtages
- En diskussion i grupper om tre prövande kring utvalda fallbeskrivningar
- Ett individuellt samtal som följer upp teman från gruppdiskussionerna och som också innehåller en systematisk språkbedömning

Det individuella provet prövar kunskaper om styrdokument (skollag, läroplaner etc.) och om skolans organisation och regelverk. Det kan också innehålla någon uppgift som kräver individuell skriftlig reflektion kring en fallbeskrivning med särskild tonvikt lagd på läroplanernas kunskapssyn, elevsyn och samhällssyn.

Det fall som varit föremål för individuellt skrivande kan vara det första i en rad av fall som sedan i grupper om tre prövande diskuteras i närvaro av bedömare. Valda fall skall vara sådana som kan spegla synen på och kunskap om lärande, arbete i lärarlag, konflikthantering, en skola för alla och den svenska skolans värdegrund. Gruppdiskussionerna bör också innehålla simuleringar av möten med elever, föräldrar och kollegor. De följs upp av individuella samtal och avslutas med individuell skriftlig utvärdering och självvärdering (den senare för att göra det möjligt att ta ställning till om man känner sig rustad att verka som lärare i skola i Sverige).

Språkbedömning görs dels fortlöpande under falldiskussionerna, dels i form av en särskild prövning. Bedömningen under diskussionerna har fokus på kommunikativ och interaktiv språkfärdighet. Den individuella prövningen omfattar hörförståelse (bl.a. av att förstå barns och ungdomars språk), läsförståelse och skriftlig produktion. Det sistnämnda kan utformas som ett skriftligt omdöme om en elev (med givna förutsättningar) ställt till elevens föräldrar, som särskilt önskat sådant omdöme.

Av validitetsskäl är det viktigt att provet innehåller såväl muntliga som skriftliga och såväl enskilda som gruppvisa prövningar. Den utländska lärare som begärt att få genomgå lämplighetsprov skall i god tid före provet anvisas lämplig litteratur och informeras om innehåll i provet samt kriterier för bedömning. Sådan information kan lämpligen ges i samband med att kravet på förberedelse för prövningen (se bilaga 8) tillkännages.

Förslag till provuppgifter framgår av bilaga 8. Konstruktion och utprovning måste specificera:

- syfte och mål med provet i relation till fastställda kriterier
- omfattning, form och innehåll för var och en av de tre delarna ovan
- tid för respektive delprov
- uppgiftstyper
- sekretessfrågor rörande innehåll i provets olika delar
- eventuellt behov av flera alternativa versioner

Slutsatser och förslag

De olika teman som behandlats i rapporten är alla knutna till Högskoleverkets uppdrag att dels "utveckla en rutin för introduktionsperiod för de lärare med utländsk utbildning som bedöms behöva en sådan för att tillfredsställande kunna fungera som lärare i det svenska skolsystemet", dels "utforma ett lämplighetsprov för de lärare som fått sin utbildning inom EU och som föredrar att genomgå ett sådant i stället för introduktionsperiod"⁸ (Avtal 2001-06-15 mellan Högskoleverket och Göteborgs universitet).

Slutsatserna i rapporten utmynnar i konkreta förslag enligt följande:

Före ansökan om behörighet/anvisning om introduktionsperiod

- Introduktionsperioden, så som den här har beskrivits, bör också erbjudas personer som får behörighet men som inte tidigare arbetat som lärare i Sverige.
- Frågan om introduktionsperiod för lärare är så viktig att mått och steg måste vidtas så snart som möjligt för att få till stånd en fungerande organisation för lärares integration i skolan. Detta gäller självklart såväl lärare som utbildats i Sverige som dem som utbildats utomlands. Här har andra myndigheter, som t.ex. Arbetsmarknadsverket, Integrationsverket, Kommunförbundet och kommunerna ett stort ansvar för att påskynda utvecklingen. Som en första åtgärd borde detta diskuteras i den samverkansgrupp mellan myndigheter som bereder frågor om introduktionen i Sverige av flyktingar och invandrare. Allt tyder på att ett i sammanhanget måttligt stöd och samordning skulle leda till betydande kompetenstillskott till den svenska skolan.
- Högskoleverket bör tydligare skriva fram godkänt TISUS-prov som ett alternativ till svenska (svenska som andraspråk) kurs B vad gäller förutsättningar för att ansöka om behörighet.

Introduktionsperiod/lämplighetsprov

- Ansvaret för introduktionsperiodens genomförande läggs på Göteborgs universitet och Lärarhögskolan i Stockholm i samverkan.
- Den kommun som vill ta en utländsk lärares tjänster i anspråk skall naturligtvis inte hindras att erbjuda lärare introduktionsplats (se modell 2 s. 12).
För att trygga tillgången på introduktionsplatser på lång sikt, och för att föra in introduktionen av utomlands utbildade lärare i det svenska utbild-

---

⁸ Lag- och förordningstexter framgår av bilaga 9

ningssystemet, krävs emellertid att högskolorna inom ramen för ordinarie verksamhet ges uppdraget att samordna introduktionen i dess helhet samt att ordna den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (se modell 1, s. 12).

- Frågan om kostnaderna för introduktionsperioden och lämplighetsprovet måste diskuteras. För närvarande är frågan om såväl högskolornas kostnader för introduktionsperiodens teoretiska del som kostnader för bedömning av den utländska lärarens verksamhet i introduktionsskolan och ersättning/lön till deltagarna olöst.
- Frågan om ytterligare insatser för framtagande, utprovning och genomförande av lämplighetsprov bereds vidare av Högskoleverket.
- Rutiner för hur introduktionsperioden skall genomföras utarbetas i samverkan mellan Högskoleverket och de berörda högskolorna. Råd och riktlinjer för bedömning av introduktionsperioden fastställs av Högskoleverket. som fogar dessa till föreskrifterna om behörighetsprövning av utländska lärare.
- Introduktionsperioden bör bestå av en praktisk och en teoretisk del. Den senare är poängsatt och motsvarar sammantaget 20 poäng.
- Den utländska läraren föreslås under introduktionsperioden ha minst 50 procent och högst 75 procent av tjänst för att kunna fullgöra periodens teoretiska delar.
- Kursplaner för respektive delkurs i introduktionsperioden fastställs av medverkande högskolor i samverkan utifrån rapportens förslag. Till kursplanerna fogas en "utbildningsplan" enligt förslag.
- En mentorsutbildning i distansform erbjuds lärare på "introduktionsskolan" som fungerar som mentorer under introduktionsperioden.
- Kursplan för mentorsutbildning fastställs av medverkande högskolor i samverkan utifrån rapportens förslag.

Referenser

- Birnik, Hans (1999) *Lärare och handledning. Ett relationistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Bredånge, Gunlög (1998) *Hur har det gått? Utvärdering och uppföljning av kompletterande utbildningssatsningar för lärare med utländsk lärarexamen och yrkeserfarenhet i hemlandet*. Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik. Rapport 1998:10
- Bredånge, Gunlög (2000) *Interkulturell kompetens i skolan. Utvärdering av ett EU-projekt för invandrade personer intresserade av att arbeta med barn och ungdom*. Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik och didaktik. IPD-rapporter nr 2000:22
- Bredånge, Gunlög, Boyd, Sally & Dorriots, Beatriz (1998) *Kriterier för bedömning av utländsk lärare som utövar sitt yrke i det svenska skolväsendet*. Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik. Rapport 1998:09
- de Jong, Marjanna (2001) *Invandrade utländska akademiker blir lärare. Dokumentation och tolkning av första året av kompletteringsutbildning*. Rapporter om utbildning 5/2001. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen, Regionalt utvecklingscentrum
- Department for Education and Employment (2000) *The Induction Period for Newly Qualified Teachers*. Guidance Teachers & Staffing. Darlington: Teachers' Standards and Pension Division
- Integrationsverket (2001) *Förbättrad introduktion för nyanlända invandrare*. Delrapport till regeringen. Redovisning INT-19-01-1578. Introduktionsavdelningen. Integrationsverket
- Lauvås, Per, Hofgaard Lycke, Kirsten & Handal, Gunnar (1997) *Kollegahandledning i skolan*. Lund. Studentlitteratur
- Ljung, Berit (1998) *Bedömning via gruppintervju. Utvärdering av alternativ antagning till praktisk pedagogisk utbildning 1996/97*. Lärarhögskolan i Stockholm
- Orlenius, Kennert (2001) *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Runa Förlag AB
- Prop. 1997/98:16 *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrarpolitik till integrationspolitik*. Regeringens proposition 1997/98:16
- Prop. 1999/2000:135 *En förändrad lärarutbildning*. Regeringens proposition 1999/2000:135

Prop. 2001/02:15 *Den öppna högskolan*. Regeringens proposition 2001/02:15
Scholten, A.M. & Teuwsen, R. (2001) *Flexible recruitment of foreign teachers. A pilot study in accordance with Nuffic's projekt "Accrediting Competencies acquired in Education, Professional Training and Employment"* Nuffic, februari 2001
Department for International Credential Evaluation
Överenskommelse om utveckling av introduktionen för flyktingar och invandrare.
(2001) Arbetsmarknadsstyrelsen Dnr 01-2151-21. Integrationsverket Dnr
INT 19-01-538. Migrationsverket Dnr MV-11-2001-3005. Skolverket Dnr
07-2001:734. Svenska Kommunförbundet Dnr 2001/0527

Bilaga I

”Utbildningsplan” för introduktionsperioden teoretisk del

Introduktionsperiodens teoretiska del består av fyra delkurser: två på helfart före respektive efter denna period och två på kvartsfart under introduktionsperioden. Delkurs 1 ges på helfart sommaren före ett läsår, delkurs 2 och 3 ges på kvartsfart under ett läsår parallellt med skolförlagd verksamhet i en grundskola eller gymnasieskola under handledning och delkurs 4 ges på helfart sommaren efter ett läsår. Syfte och innehåll för respektive kurs framgår av kursplanerna. I det följande utvecklas texten i kursplanerna något som en hjälp vid den konkreta kursuppläggningsen.

Det övergripande syftet med introduktionsperioden är att underlätta för en person med utländsk lärarutbildning att omforma sin yrkesroll för bruk i skolan i Sverige. De fyra kursplanernas innehåll skall tillsammans med den praktiska verksamheten under ett läsår ge inblick i och förståelse för skolverksamhet och lärarroll i dagens svenska skola. Eftersom varje utländsk lärare som kommer i fråga för introduktionsperiod bär med sig olika erfarenheter och uppfattningar om skola och lärarroll måste perioden vara starkt individualiserad. Det som för en lärare ter sig främmande och oklart kan för en annan vara självklart. Eftersom lärarutbildning har en tendens att bli starkt normativ (det finns i vid mening ”rätt” och ”fel” i hur man gör) måste introduktionsperioden innehålla inslag av kritisk granskning av såväl den svenska skolan och lärarrollen som av den skola och lärarroll den utländska läraren är förtrogen med.

All verksamhet under introduktionsperioden måste ske med utgångspunkt i den utländska lärarens egen yrkeskompetens. Denna skall alltså inte ersättas utan ytterligare utvecklas. Särskild uppmärksamhet måste ägnas sådana företeelser i den svenska skolan som upplevs som främmande och svårförståeliga. Den samhälleliga och värdemässiga grunden för styrdokumentens utformning måste bli tydlig. Jämställdhetsperspektivet liksom det interkulturella perspektivet måste lyftas fram. Begreppet ”en skola för alla” och frånvaron av ett parallellskolesystem måste konkretiseras. De egna föreställningarna om vad skola och undervisning bör vara och vilken lärarens roll är måste bearbetas. Skolarbetet i introduktionsskolan måste kunna analyseras i såväl läroplanens som i lärares och elevers perspektiv.

Den svenska skolan, såväl för- och grundskolan som gymnasieskolan, har en stark betoning på fostrande uppgifter. Alla lärare har ett ansvar för att arbeta med värdegrundsfrågor. Lärares auktoritet sitter i dagens Sverige inte i yrkesfunktionen utan i de personliga relationerna. Detta kan vara en främmande tanke för lärare som utvecklat sitt yrkeskunnande i ett annat samhälle än det svenska. Läroplanernas övergripande resonemang måste därför hållas levande och aktuella under hela introduktionsperioden.

Den svenska skolvardagen innehåller inslag som kan vara okända för en lärare med utländsk utbildning. Möten med elever är självklara, men inte hur dessa möten utformas eller vilka förväntningar elever (och andra vuxna) har på dem. Relationen mellan barn/unga och vuxna är i Sverige friare än många utländska lärare är vana vid. De svenska läroplanernas krav på att elever i alla åldrar skall vara delaktiga i och ha ett inflytande på planering och val av innehåll i undervisningen är sannolikt mindre väl känt. I lärarrollen finns också förväntningar på hur man möter föräldrar och på hur föräldrar hålls informerade om sina barns skolgång. Att skolan är betygsfri under stora delar av grundskoletiden är för många utländska lärare en främmande (och ibland irriterande!) tanke. Hur skolan ändå kan och skall hålla elever och föräldrar informerade om elevers förtjänster och brister är viktigt att få klart för sig. Utvecklingssamtalens utformning och innehåll bör därför särskilt studeras och praktiseras. Betyg sätts i grundskolans senare år och i gymnasieskolan. Hur betygsättning görs och på vilka grunder är därför ett centralt kunskapsområde. Inom skolan finns också verksamheter som inte är direkt knutna till undervisning. Många skolor har en integrerad fritidsverksamhet och nära samarbete mellan lärare och fritidspedagoger. I förskoleklasser finns såväl fritidspedagoger (en i många andra länder ovanlig funktion) som för- och grundskollärare. Erfarenhet av samarbete i sådana arbetslag bör höra hemma under det läsår då man gör sin introduktionsperiod. Elevvårdsarbete och specialpedagogisk verksamhet är andra delar av skolvardagen som man som lärare måste känna till och som ofta i ett jämförande perspektiv skiljer sig från motsvarande i andra länder. För de lärare som gör sin introduktionsperiod i gymnasieskolan är det nödvändigt att känna till programindelningen och blandningen av yrkesinriktade och studieinriktade program.

Lärares kompetensutveckling i dagens svenska skola har en mycket stark betoning på reflekterande över den egna yrkesverksamheten. Eftersom sådant reflekterande (och därmed också självbedömning) kan te sig främmande för utländska lärare bör särskild vikt läggas vid detta, inte som en bedömning eller värdering utan som en hjälp till utveckling. I varje delkurs återkommer arbete i syftet att fördjupa den egna språkfärdigheten. För att kunna utnyttja perioden optimalt också för språkutveckling bör arbete kontinuerligt ägnas åt undervisningsspråket. Det handlar om att analysera dels terminologin i undervisningsämnena, dels det ämnesdidaktiska språket. Det handlar också om att utveckla förmågan att kommunicera muntligt med eleverna även utanför klassrumssituationen. I den mån en stark brytning är till hinder för förståelse behöver man arbeta också med denna. Brytning som sådan är dock inget hinder för framgångsrikt lärararbete.

Allt arbete under introduktionsperioden måste vara inriktat på att den enskilda utländska läraren får stöd i att identifiera olika aspekter av sin yrkeskompetens, som kan vara mer eller mindre aktuella, nämligen a) de sidor av kompetensen som är direkt användbara eller lätt låter sig omformas i den nya kontexten, b) de sidor som måste, mer eller mindre omfattande, modifieras för

att passa in i dagens svenska skola, c) sådana sidor som måste överges och d) sådant som måste läggas till. Det är detta "översättningsarbete" som är det yttersta målet för perioden och som ger bästa garanti för fortsatt framgångsrik yrkesverksamhet.

Bilaga 2

Delkurs I

Introduktion till den svenska skolan, 5 poäng

Introduction to School and Education in Sweden, 5 credits

Kursnivå:

Grundkurs 1–20 p. *Introductory level*

---

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av (ange namn och beslutsdatum).

Utbildningsområde: utbildningsvetenskap

2. KURSENS INPLACERING

Kursen ingår i introduktionsperiod för lärare med utländsk lärarexamen enligt HSVFS 2000:1 § 2b. Kursen ges på helfart och som uppdragsutbildning.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

För tillträde till kursen krävs hänvisning från Högskoleverket om genomgång av introduktionsperiod enligt HSVFS 2000:1 § 2b.

4. SYFTE

Kursen syftar till att för personer med utländsk lärarexamen fördjupa de allmänna kunskaperna om det svenska samhället med särskild inriktning mot återspeglings för skolan, ge en introduktion till det svenska skolväsendet och den svenska skolan, ge en inblick i barns och ungdomars livsvillkor i Sverige, förbereda för den skolförlagda delen av introduktionsperioden samt fördjupa språkfärdigheten i svenska.

5. INNEHÅLL

Aktualisering av kunskaper om det svenska samhället. Genomgång av styrdokument och rådande utbildningsfilosofi, den svenska skolans framväxt och organisation, barns och ungdomars uppväxtvillkor i Sverige, skolkoder och kursplaner och läromedel för de egna undervisningsämnena. Parallellt sker arbete med språkutveckling i svenska med fokus på kursens texter och övriga innehåll, dvs. allmän och specifik skolterminologi.

6. UNDERVISNINGENS UTFORMNING

Kursen ges som helfartskurs sommartid i direkt anslutning till start av hösttermin. Kursen ges på distans med en inledande gemensam vecka,

organiserad i föreläsningar, seminarier och gruppdiskussioner. Litteraturstudier genomförs med återkommande kontakt med ansvarig högskola. De arbetsformer som tillämpas skall utveckla de studerandes muntliga och skriftliga färdigheter i och känsla för svenska språkets struktur och idiomatiska särdrag.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

I kursen tillämpas olika examinationsformer, muntliga såväl som skriftliga, individuella såväl som kollektiva. För bedömning skall underlaget vara sådant att individuella prestationer kan särskiljas.

8. BETYG

Bedömning sker av redovisade kunskaper och färdigheter dels muntligt, dels skriftligt. För godkänd kurs krävs aktivt deltagande och godkänd examination. Som vitsord används något av betygen Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Kursen skall fortlöpande utvärderas i relation till uppsatta mål. Efter avslutad kurs görs en summering av kurserfarenheterna.

10. ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

Kursdeltagare som har underkänts två gånger i prov för viss kurs eller del av kurs har rätt att hos institutionsstyrelsen begära att en annan examinator utses. Jämställdhetsaspekten skall beaktas i innehåll, litteratur och utvärdering. Internationella förhållanden skall beaktas i innehåll och litteratur.

För att erhålla kurspoäng enligt kursplanen måste kravet på grundläggande behörighet vara uppfyllt. Deltagare som inte uppfyller detta antagningskrav kan erhålla intyg över genomgången kurs.

11. KURSLITTERATUR

Enligt särskild förteckning.

Bilaga 3

Delkurs 2

Skola och undervisning i Sverige I, 5 poäng

School and Education in Sweden, 5 credits

Kursnivå:

Grundkurs 1–20 p. *Introductory level*

---

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av (ange namn och beslutsdatum).

Utbildningsområde: Utbildningsvetenskap

2. KURSENS INPLACERING

Kursen ingår i introduktionsperiod för lärare med utländsk lärarexamen enligt HSVFS 2000:1 § 2b. Kursen ges på kvartsfart och som uppdragsutbildning.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

För tillträde till kursen krävs hänvisning från Högskoleverket om genomgång av introduktionsperiod enligt HSVFS 2000:1 § 2b samt genomgången delkurs 1, Introduktion till den svenska skolan, 5 p.

4. SYFTE

Kursen syftar till fortlöpande bearbetning av skeenden under den skolförlagda delen av introduktionsperioden med tonvikt på allmänpedagogiska, allmändidaktiska och specialpedagogiska frågor, reflektion över egna erfarenheter, kännedom om den svenska skolvardagens olika aspekter, kontrastiva reflektioner över lärarrollen, inklusive lärarlagsarbete, samt fördjupad språkfärdighet i svenska

5. INNEHÅLL

Kursen tar sin utgångspunkt i erfarenheter och upplevelser under arbetet i "introduktionsskolan". Innehållet koncentreras kring svensk skolkultur, möte med elever, möte med föräldrar, samverkan med kollegor och didaktiska frågor i de egna undervisningsämnena. Parallellt sker arbete med språkutveckling i svenska.

6. UNDERVISNINGENS UTFORMNING

Kursen ges som kvartsfartskurs och på distans under introduktions-

periodens första termin. Deltagarna förutsätts producera skriftligt underlag inför de gemensamma sammankomsterna, som bör ske med viss regelbundenhet. De arbetsformer som tillämpas skall vidareutveckla de studerandes muntliga och skriftliga färdigheter och känsla för svenska språkets struktur och idiomatiska särdrag.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

I kursen tillämpas olika examinationsformer, muntliga såväl som skriftliga, individuella såväl som kollektiva. För bedömning skall underlaget vara sådant att individuella prestationer kan särskiljas.

8. BETYG

Bedömning sker av redovisade kunskaper och färdigheter dels muntligt, dels skriftligt. För godkänd kurs krävs aktivt deltagande och godkänd examination. Som vitsord används något av betygen Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Kursen skall fortlöpande utvärderas i relation till uppsatta mål. Efter avslutad kurs görs en summering av kurserfarenheterna.

10. ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

Kursdeltagare som har underkänts två gånger i prov för viss kurs eller del av kurs har rätt att hos institutionsstyrelsen begära att en annan examiner utses. Jämställdhetsaspekten skall beaktas i innehåll, litteratur och utvärdering. Internationella förhållanden skall beaktas i innehåll och litteratur. För att erhålla kurspoäng enligt kursplanen måste kravet på grundläggande behörighet vara uppfyllt. Deltagare som inte uppfyller detta antagningskrav kan erhålla intyg över genomgången kurs.

II. KURSLITTERATUR

Enligt särskild förteckning.

Bilaga 4

Delkurs 3

Skola och undervisning i Sverige II, 5 poäng

School and Education in Sweden II, 5 credits

Kursnivå:

Grundkurs 1–20 p. *Introductory level*

---

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av (ange namn och beslutsdatum).

Utbildningsområde: Utbildningsvetenskap

2. KURSENS INPLACERING

Kursen ingår i introduktionsperiod för lärare med utländsk lärarexamen enligt HSVFS 2000:1 § 2b. Kursen ges på kvartsfart och som uppdragsutbildning.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

För tillträde till kursen krävs hänvisning från Högskoleverket om genomgång av introduktionsperiod enligt HSVFS 2000:1 § 2b samt genomgångna delkurs 1, Introduktion till den svenska skolan, 5 p. och delkurs 2, Skola och undervisning i Sverige I, 5 p.

4. SYFTE

Kursen syftar till fördjupad reflektion över egna erfarenheter på introduktionsskolan, förtrogenhet med centrala didaktiska frågor i de egna undervisningsämnena och med frågor som rör bedömning och betygsättning, förtrogenhet med den svenska skolvardagens olika aspekter, kontrastiva reflektioner över lärarrollen samt fördjupad språkfärdighet i svenska.

5. INNEHÅLL

Kursen är en direkt fortsättning av delkurs 2 med utgångspunkt i erfarenheter och upplevelser under arbetet i "introduktionsskolan". Innehållet fördjupar ytterligare svensk skolkultur, möte med elever, möte med föräldrar, samverkan med kollegor och didaktiska frågor i de egna undervisningsämnena. Parallellt sker fortsatt arbete med språkutveckling i svenska.

6. UNDERVISNINGENS UTFORMNING

Kursen ges som kvartsfartskurs och på distans under introduktionsperiodens andra termin. Deltagarna förutsätts producera skriftligt underlag inför de gemensamma sammankomsterna. De arbetsformer som tillämpas skall vidareutveckla de studerandes muntliga och skriftliga färdigheter och känsla för svenska språkets struktur och idiomatiska särdrag.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

I kursen tillämpas olika examinationsformer, muntliga såväl som skriftliga, individuella såväl som kollektiva. För bedömning skall underlaget vara sådant att individuella prestationer kan särskiljas.

8. BETYG

Bedömning sker av redovisade kunskaper och färdigheter dels muntligt, dels skriftligt. För godkänd kurs krävs aktivt deltagande och godkänd examination. Som vitsord används något av betygen Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Kursen skall fortlöpande utvärderas i relation till uppsatta mål. Efter avslutad kurs görs en summering av kurserfarenheterna.

10. ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

Kursdeltagare som har underkänts två gånger i prov för viss kurs eller del av kurs har rätt att hos institutionsstyrelsen begära att en annan examinator utses. Jämställdhetsaspekten skall beaktas i innehåll, litteratur och utvärdering. Internationella förhållanden skall beaktas i innehåll och litteratur

För att erhålla kurspoäng enligt kursplanen måste kravet på grundläggande behörighet vara uppfyllt. Deltagare som inte uppfyller detta antagningskrav kan erhålla intyg över genomgången kurs.

11. KURSLITTERATUR

Enligt särskild förteckning.

Bilaga 5

Delkurs 4

Läraryupdraget i svensk skola, 5 poäng

(Benämning på kursen samt kursnivå på engelska)

Kursnivå:

Grundkurs 1–20 p. *Introductory level*

---

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av (ange namn och beslutsdatum).

Utbildningsområde: Utbildningsvetenskap

2. KURSENS INPLACERING

Kursen avslutar introduktionsperiod för lärare med utländsk lärarexamen enligt HSVFS 2000:1 § 2b. Kursen ges på helfart och som uppdragsutbildning.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

För tillträde till kursen krävs hänvisning från Högskoleverket om genomgång av introduktionsperiod enligt HSVFS 2000:1 § 2b samt genomgångna delkurs 1, Introduktion till den svenska skolan, 5 p., delkurs 2 och 3 Skola och undervisning i Sverige I och II, 5 p. vardera.

4. SYFTE

Kursen syftar till att fördjupa kunskaper om det svenska skolväsendet och den svenska skolan, ge förtrogenhet med lärarrollen i svensk skolkontext, utveckla reflektioner över den egna ”nya” lärarrollen, fördjupa språkfärdigheten i svenska samt ge beredskap för fortsatt yrkesverksamhet som lärare i den svenska skolan.

5. INNEHÅLL

Den avslutande helfartskursen fördjupar innehållet i tidigare kurser och avslutas med ett skriftligt kursdokument som dels innehåller en summering av centrala teman som varit föremål för studier under tidigare kurser, dels en reflektion över de egna visionerna för fortsatt arbete som lärare. Kursdokumentet skall spegla såväl ämnes- som professionsperspektivet.

6. UNDERVISNINGENS UTFORMNING

Kursen ges som helfartskurs sommartid direkt efter den skolförlagda delen av introduktionsperioden. Kursen är organiserad i seminarier,

gruppdiskussioner och litteraturstudier och avslutas med ett skriftligt individuellt kursdokument, som också visar de studerandes färdigheter i och känsla för svenska språkets struktur och idiomatiska särdrag.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

I kursen tillämpas olika examinationsformer, muntliga såväl som skriftliga, individuella såväl som kollektiva. För bedömning skall underlaget vara sådant att individuella prestationer kan särskiljas.

8. BETYG

Bedömning sker av redovisade kunskaper och färdigheter dels muntligt, dels skriftligt. För godkänd kurs krävs aktivt deltagande och godkänd examination. Som vitsord används något av betygen Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Kursen skall fortlöpande utvärderas i relation till uppsatta mål. Efter avslutad kurs görs en utvärdering av hela introduktionsperioden, såväl den teoretiska som den skolförlagda delen.

10. ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

Kursdeltagare som har underkänts två gånger i prov för viss kurs eller del av kurs har rätt att hos institutionsstyrelsen begära att en annan examinator utses. Jämställdhetsaspekten skall beaktas i innehåll, litteratur och utvärdering. Internationella förhållanden skall beaktas i innehåll och litteratur.

För att erhålla kurspoäng enligt kursplanen måste kravet på grundläggande behörighet vara uppfyllt. Deltagare som inte uppfyller detta antagningskrav kan erhålla intyg över genomgången kurs.

11. KURSLITTERATUR

Enligt särskild förteckning.

Bilaga 6

Kriterier för bedömning av godkänd introduktionsperiod

Kriterier för bedömning av att introduktionsperioden genomgåtts med godkänt resultat måste vara kända i förväg för såväl den utländska läraren som för introduktionsskolan. I bedömningen av introduktionsperioden ingår såväl kurser som tjänstgöring. En utgångspunkt för bedömning måste vara de krav som ställs på en nytexaminerad lärare.

Examensordningen för lärarexamen (ny 2001-07-01), kräver utöver angivande av inriktning och omfattning enligt ovan att en utexaminerad lärare kan:

- omsätta goda och relevanta kunskaper i ämnen eller ämnesområden så att alla elever lär och utvecklas,
- bedöma och värdera elevers lärande och utveckling samt informera och samarbeta med föräldrar och vårdnadshavare,
- förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund,
- orientera sig om, analysera och ta ställning till allmänmänniska frågor, ekologiska livsbetingelser och förändringar i omvärlden,
- inse betydelsen av könsskillnader i undervisningssituationen och vid presentation av ämnesstoffet,
- självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet samt delta i ledningen av denna,
- tillvarata och systematisera egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat som grund för utveckling i yrkesverksamheten,
- använda informationsteknik i den pedagogiska utvecklingen och inse betydelsen av massmediers roll för denna.

I det betänkande⁹ som föregick beslutet om ny lärarutbildning, definieras det nya läraruppdraget i fyra huvudrubriker, nämligen de förändrade samhälleliga förutsättningarna, den målstyrda skolan, det reflekterande arbetssättet och lärarkompetensbegreppet. Deltagare i introduktionsperiod måste skaffa sig en gedigen kunskap om dessa fyra aspekter. Ett interkulturellt och kontrastivt perspektiv bör läggas.

Examensordningens olika punkter bör vara bakgrund till bedömningen enligt nedan angivna kriterier. Varje deltagare i introduktionsperiod måste ha kunskaper om vad som föreskrivs i denna ordning. Dock bör uppmärksammas att examensordningen anger vad *grundutbildningen* av lärare bör leda fram till och vad examenbeviset skall garantera. De olika punkterna i examensordningen måste alltså anpassas till det faktum att deltagare i en introduktionsperiod redan har en sådan examen.

---

⁹ SOU 1999:63 s. 49–73

De explicita kriterier som bör gälla för bedömning av introduktionsperioden (och som fortlöpande måste diskuteras och konkretiseras under perioden, såväl i dess teoretiska som i dess skolförlagda delar) anges översiktligt nedan. De omfattar allmänna och specifika yrkeskriterier samt språkfärdighetskriterier.

Professionskriterier

- professionell attityd
- förmåga att leda elever i deras lärandeprocess
- förmåga att överföra information
- förmåga att kommunicera och interagera med kollegor, elever och föräldrar
- förmåga att organisera arbetet i en klass och att hantera en grupp
- förmåga att reflektera och ta initiativ
- förmåga att arbeta med personlig utveckling
- förmåga att arbeta i lag
- kunskap om utbildning i Sverige generellt
- ämnesexpertis
- förtrogenhet med den svenska skolans värdegrund
- förtrogenhet med kursplaner och läromedel för de egna undervisningsämnena
- förtrogenhet med centrala didaktiska principer för ämnena
- förtrogenhet med "ämnesspråket"
- förmåga att möta elever på svenska i och kring ett ämnesinnehåll.

Språkkriterier

Den fortlöpande bedömningen av språket kan göras såväl i form av självbedömning som av extern bedömning av mentorer och andra. Bedömningen bör ha fokus såväl på allmänna som på specifika kommunikativa situationer (t.ex. vardagsumgänget med elever, kollegor och föräldrar respektive t.ex. ämnesundervisning) och knyts nära till yrkeskriterierna ovan.

Avrådan

Under hela introduktionsperioden bör den utländska läraren ges möjlighet till återkommande samtal om den egna yrkesfärdigheten i relation till de nya förutsättningar skolan i Sverige ger och de krav dessa ställer. Om det uppstår tveksamhet hos läraren själv, mentorn, skolledning eller högskolans bedömare om den utländska lärarens möjligheter att med godkänt resultat fullfölja introduktionsperioden eller om dennes lämplighet att utöva sitt yrke i den svenska skolan, skall berörda parter diskutera om han eller hon bör avrådas från att fullfölja perioden. Denna prövning bör göras så tidigt som möjligt, och senast när halva introduktionsperioden har genomförts, av ansvarig högskola i samråd med berörda parter. Vad gäller krav på godkänt resultat på de fyra delkurserna finns i respektive kursplan inskrivet som tillträdeskrav att närmast föregående kurs har genomgått. I normalfallet skall en delkurs vara godkänd innan nästa kan påbörjas. Dispens kan dock efter prövning ges från kravet på att vara godkänd på en delkurs för att kunna fortsätta på nästa.

Bilaga 7

Mentorskap i interkulturellt perspektiv

5 poäng

Mentorship in an Intercultural Perspective 5 credits

Grundkurs 1–20 p. *Introductory level*

---

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av (ange namn och beslutsdatum)

Utbildningsområde: Utbildningsvetenskap.

2. KURSENS INPLACERING

Kursen är en fristående kurs som ges inom grundkursnivå 1–20 poäng.

Kursen ges även som uppdragsutbildning.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

Kursen vänder sig till handledare och arbetslag på grund- och gymnasieskolenivå som är intresserade av att handleda personer med utländsk lärarutbildning. För tillträde till kursen krävs grundläggande behörighet för högskolestudier och lärarexamen på grund- eller gymnasieskolenivå.

4. SYFTE

Kursens syfte är att bereda möjligheter att fördjupa och utveckla kunskaper om handledning, särskilt kollegahandledning av lärare från en annan skolkultur än den svenska, förstå och lära sig hantera sina egna och andras reaktioner vid kulturmöten i skolsituationer och utveckla kunskaper om språk, kultur och samhälle.

5. INNEHÅLL

Mentorskapets innebörd för kollegahandledning av utländsk kollega

Kulturmöten i skolsituationer, egna och andras reaktioner

Kunskapstraditioner och yrkeskompetens i olika kulturer

Skola och utbildning som kulturella fenomen

Interkulturella aspekter på skola och undervisning

Kunskaper om andraspråsutveckling hos vuxna

6. UNDERVISNINGENS UTFORMNING

Kursen gessom kvartsfartskurs och på distans under introduktionsperioden.

Deltagarna förutsätts producera skriftligt underlag inför de gemensamma sammankomsterna, som bör ske med viss regelbundenhet. De gemen-

samma sammankomsterna är organiserade i föreläsningar, seminarier och gruppdiskussioner. Det enskilda arbetet består av litteraturstudier samt en avslutande skriftlig dokumentation.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

För bedömning skall underlaget vara sådant att individuella prestationer kan särskiljas.

Bedömning sker utifrån att kunskaper och färdigheter är redovisade dels muntligt, dels skriftligt. För godkänd kurs krävs aktivt deltagande och godkänd skriftlig dokumentation.

8. BETYG

Som vitsord används något av betygen Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Utvärdering av undervisningen i relation till uppsatta mål skall ske regelbundet.

10. ÖVRIGA FÖRESKRIFTER

Kursdeltagare som har underkänts två gånger i prov för viss kurs eller del av kurs har rätt att hos institutionsstyrelsen begära att en annan examinator utses. Jämställdhetsaspekten skall beaktas i innehåll, litteratur och utvärdering. Internationella förhållanden skall beaktas i såväl innehåll som litteratur.

För att deltagare i uppdragsutbildning skall erhålla kurspoäng enligt kursplanen måste kravet på grundläggande behörighet vara uppfyllt. Deltagare som inte uppfyller detta antagningskrav kan erhålla intyg över genomgången kurs.

II. KURSLITTERATUR

Allwood, Carl Martin & Franzén, Elsie C. (red) (2000) *Tvärkulturella möten*. Falkenberg: Bokförlaget Natur och Kultur

Birnik, Hans (1999) *Lärare och handledning. Ett relationistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Bredänge Gunlög., Boyd Sally. o. Dorriots Beatriz. (1998): *Kriterier för bedömning av utländsk lärare, som utövar sitt yrke i det svenska skolväsendet* (Rapport nr 1998:09) Göteborg: Göteborgs universitet, Pedagogiska institutionen.

Lauvås, Per, Hofgaard Lycke, Kirsten & Handal, Gunnar (1997) *Kollegahandledning i skolan*. Lund: Studentlitteratur

Wellros Seija. (1998) *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar tillkommer.

Bilaga 8

Lämplighetsprov, förslag

Förslag till uppgift att sända in före provtillfället:

Inför lämplighetsprovet måste du skicka in en skriftlig uppgift som består av två delar.

Den första ser ut så här:

När man har utbildat sig till och arbetat som lärare gör man erfarenheter som bidrar till yrkesskickligheten men som inte syns i de betyg man har. Det kan vara situationer med enskilda elever som man har löst på ett bra sätt, det kan vara att man har hittat metodiska modeller för ett visst undervisningsavsnitt och det kan vara en serie åtgärder för att komma till rätta med en speciell klassrumssituation. Din uppgift är att beskriva någon eller några erfarenheter som du har gjort. Välj något som du känner dig stolt eller glad över och som du speciellt vill berätta om. Beskriv situationen först (vilka elever det gällde, vilket innehåll du arbetade med och vilken skola du var verksam i) och sedan vad du gjorde.

Den andra uppgiften är att beskriva hur du ser på ditt tänkta lärararbete i Sverige.

Förslag till frågor i kunskapsprov:

Vilka rättsliga regler styr skolans verksamhet?

Skollagens 2 § brukar ibland kallas för skolans portalparagraf. Vad innehåller den och hur vill du tolka den?

Vilken kunskapssyn ger läroplanerna uttryck för och vilka konsekvenser får denna kunskapssyn för hur läroplanen anser att god miljö för lärande skall se ut?

Beskriv den svenska skolans officiella elevsyn, dvs. hur menar läroplanerna att skolan skall betrakta och därmed också behandla elever?

Var finns föreskrifter som gäller bedömning och betygsättning?

Beskriv betygssystemet. Vilka regler gäller för betygsättning?

När i grundskolan får eleverna betyg?

Hur får elever och föräldrar information om elevernas prestationer under de skolår då inga betyg ges?

Ge med hjälp av läroplanen några citat som visar hur skolans verksamhet skall utformas enligt demokratiska värderingar.

Redogör för hur den svenska skolan styrs. Börja med den samhälleliga nivån, fortsätt med den lokala och sluta med den enskilda läraren.

Vilken funktion fyller kursplaner i förhållande till läroplan? Likheter – skillnader?

Vad är en fristående skola och vilka rättsliga regler styr en sådan?

Du får här en beskrivning av en konkret skolsituation. Din uppgift är att analysera denna situation och beskriva vilka åtgärder du anser borde vidtas. Ta läroplanen till hjälp. (Detta fall får du fortsätta att diskutera muntligt i nästa provpass).

Förslag till uppgifter för diskussionspass i grupper om tre provande:

Börja diskutera det fall som ingick i den individuella prövningen. Vad har du skrivit om detta fall? Vad säger den beskrivna situationen om eleverna, om lärarna och om skolan? Hur skulle du ha agerat? Vilka dilemman ser du? Vilken ledning ger styrdokumentet?

Några fall ur Orlenius, Kennert (2001) *Värdegrunden – finns den?* Stockholm: Runa Förlag AB¹⁰.

Eva är en lärare som bara arbetat i yrket några år. Hon upplever ett stort problem. En av hennes kollegor – med många års erfarenhet – klagar ständigt på en av eleverna, Kalle, som går i Evas klass. Lärarkollegan hävdar att Kalle ständigt kommer för sent, är ointresserad och uppträder allmänt nonchalant. Kamraterna i Kalles klass har kommit till Eva och klagat. De tycker att läraren ger Kalle skulden för allt. Läraren förklarar inte för honom, är ironisk och behandlar honom orättvist. På senaste klasskonferensen uttryckte sig lärarkollegan värre än tidigare, enligt Eva. "Om man finge chansen skulle man ju vrida nacken av pojken, en sån typ!" sa han – varvid flera kollegor skrattade! Läraren är mycket kunnig inom sina ämnen och tycks vara uppskattad som duktig lärare av många elever, framför allt av dem som själva har bra betyg.

Hur ska Eva agera? Redovisa och motivera dina synpunkter.

Catharina i år 9 söker upp sin klassföreståndare, Maria. Höstterminen har nyligen startat och nu vill Catharina tala i enrum med henne. Catharina berättar att hon är gravid och vill ha hjälp med att få abort. "Hur ska jag göra? Vem tar man kontakt med på sjukhuset?" undrar hon. Hon är ledsen och tycks må ganska dåligt. Hon har bara berättat det för en klasskamrat, Louise, den enda i klassen som hon umgås med på fritiden, enligt henne själv. Föräldrarna får absolut inte veta något, säger hon, och ingen annan heller på skolan. Maria är inte överraskad över det, eftersom hon vet att Catharinas förhållande till sina föräldrar inte tycks vara särskilt bra.

Hur ska Maria agera? Redovisa och motivera dina synpunkter.

Sven började gymnasieskolan under hösten, och strax därefter dök det upp nazistiska slagord och klotter på skolan. Sven, som tidigare bodde i grannkommunen, har aldrig gjort någon hemlighet av att han sympatiserar med nazistiska idéer – tvärtom. Han har lyckats få med sig några kompisar, och de brukar träffas hemma hos honom. Träffarna pågår inte bara efter skolans slut utan även mitt på dagen under deras lektionstid. Samtliga berörda lärare och Nisse, som är rektor, träffas för att diskutera hur man ska agera. Eftersom Sven betraktas som ledare föreslår en del avstängning, medan andra menar att det är ett alltför

---

¹⁰ Fallbeskrivningarna citerade efter medgivande från författaren

hårt straff. Nisse lyssnar på alla och säger sedan att han som ansvarig skolledare måste agera.

Hur ska Nisse agera? Redovisa och motivera dina synpunkter.

Några "egna" fall:

Maria har med stor förväntan börjat i första klass. Efter någon månad har leendet slocknat hos Maria. Hon vill inte gå till skolan längre. Marias pappa är med henne en dag i skolan. Dagen börjar med ett slagsmål på skolgården mellan två pojkar i klassen. Marias pappa ingriper och berättar för läraren, Astrid, varför alla barn som sett slagsmålet är upprörda. Astrids första tio minuter med klassen består sedan av en skarp straffpredikan riktad till alla barn (Maria börjar gråta). Därefter tar hon den ene av pojkarna i armen och leder ut honom i korridoren. Efter detta beordras barnen att ta upp sina böcker och börja skriva bokstaven K. Maria, som redan kan läsa och som skriver mycket hemma, börjar i stället skriva ord som börjar på K. Hon får en skarp tillrättvisning av Astrid. "Vi har inte kommit till ord ännu!" säger hon.

Hur skulle du ha agerat om du varit läraren? Redovisa och motivera dina synpunkter.

En femteklass har rykte om sig att vara "skolans värsta klass". Klassen har haft 13 olika lärare sedan de började i första klass. Nu har de återigen fått en vikarie som är ung och utbildad. I parallellklassen finns en erfaren lärare som vikarien ofta ber om råd, men vars råd hon sällan bryr sig om. Nu har vikarien infört ett speciellt system med belöningar och bestraffningar för att som hon själv säger "få ordning på klassen". Systemet består av att varje barn vid varje skoldags slut får ett "betyg" som skrivs på tavlan. Ett gott betyg skrivs med grön krita, ett dåligt skrivs med rött. Varje barn som fått ett "rött" betyg får också en anteckning om vari förseelsen har bestått. Kollegan tycker att systemet känns mycket tveksamt. Föräldrarna i klassen har blivit kallade till föräldramöte, där de får information om "betygsättningen". Flera föräldrar reagerar mycket starkt och en pappa berättar att hans son, som ofta har "röda betyg", mår väldigt dåligt och inte vill gå till skolan. Föräldrarna kräver nu ett, som de säger, "mera professionellt sätt att hantera situationen".

Hur ska kollegan agera? Redovisa och motivera dina synpunkter.

Förslag till uppgifter för rollspel:

Deltagare: Lärare, förälder, elev. Situation: Utvecklingssamtal. Förutsättningar: Eleven Markus går i sjätte klass. Läraren Kristina tycker att Markus är lat och att han hellre pratar med klasskamrater än gör sina uppgifter. Markus har kommit mycket efter i matte och engelska och skulle behöva arbeta mycket mera. Markus pappa Krister är inte så bekymrad. Han tycker att "barn måste få vara barn" och att Markus ändå ägnar stor energi åt sin fotbollsträning.

Iscensätt ett utvecklingssamtal.

Deltagare: Lärare, förälder, elev. Situation: Utvecklingssamtal. Förutsätt-

ningar: Eleven Maria går i åttonde klass. Det är vårtermin och läraren Peter är bekymrad över att Maria verkar så trött och häglös. Maria är en mycket ambitiös och duktig elev och har alltid presterat toppresultat på prov. Nu har hon börjat visa allt större nervositet inför prov och resultaten börjar bli mera "normala", dvs. inte lika högt över övriga elevers som tidigare. Marias mamma Gunilla är upprörd över att Maria har "tappat greppet" och tycker att dottern borde arbeta hårdare med tanke på att hon till hösten skall välja gymnasieprogram. Gunilla är också kritisk till Marias lärare. Hon anser att de inte ställer tillräckligt höga krav på klassen.

Iscensätt ett utvecklingssamtal.

Ett arbetslag, som arbetar i NO-ämnena på en högstadieskola ska få en ny kollega. Den nya kollegan har lång erfarenhet som lärare och har dessutom disputerat i matematik. Hon kommer från Ryssland och har gått en kompletterande utbildning i Sverige för att kunna fortsätta att arbeta som lärare i den svenska skolan. Arbetslaget består nu av Peter som är ung och ganska nyutbildad med en stark tro på arbetslagstanken, Karin, som har lång yrkeserfarenhet och bestämda uppfattningar om vad som är "bra lärare, bra elever och bra undervisning" samt Lisa, som har arbetat som lärare i tio år och egentligen helst skulle vilja slippa arbetslaget.

Arbetslaget har fått i uppdrag att tänka igenom hur den nya kollegan ska introduceras i lagarbetet. Spela upp deras diskussion

Förslag till innehåll i individuellt samtal och språkbedömning

Språkbedömningen under falldiskussionerna har fokus på kommunikativ och interaktiv språkfärdighet liksom på bemästrandet av yrkesspråk såväl pedagogiskt och didaktiskt som ämnesmässigt. Det avslutande individuella samtalet tar sin utgångspunkt i den sökandes och bedömarens upplevelser och intryck under gruppdiskussionerna, liksom i det dokument den sökande skickat in före prövningen. Språkbedömningen under den individuella prövningen omfattar hörförståelse (bl.a. av att förstå barns och ungdomars språk), läsförståelse och skriftlig produktion. Det sistnämnda kan utformas som ett skriftligt omdöme om en elev (med givna förutsättningar) ställt till elevens föräldrar, som särskilt önskat sådant omdöme.

Bilaga 9

Utdrag ur skollagen samt ur förordningar om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning

SFS 1999:887 Lag om ändring i skollagen (1985:1100) skollagen 2 kap. 4 §

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

4 a § Den som har utländsk lärarutbildning skall få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 4 § 1.

4 b § Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

SFS 1999:1421 Förordning om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning

2 § Den som har en utländsk lärarutbildning skall få ett behörighetsbevis om han eller hon har ett sådant utbildnings-, examens- eller behörighetsbevis över behörighetgivande utbildning som följer av EES-avtalet.

HSVFS2000:1 Föreskrifter av Högskoleverket om behörighetsbevis för lärare med utländsk utbildning

1 § En förutsättning för att yrkeserfarenhet tillsammans med en utländsk lärarutbildning skall kunna motsvara sådan pedagogisk utbildning som avses i 2 kap. 4 § i skollagen är att yrkeserfarenheten avser sammanlagt minst två års tjänstgöring på minst halvtid som lärare i utlandet och/eller i Sverige. Varje tjänstgöringsperiod skall vara minst fyra månader.

Yrkeserfarenheten skall styrkas med intyg från arbetsgivaren eller annan godtagbar handling.

2 § Om den sökandes utländska utbildning ensam eller tillsammans med yrkeserfarenhet inte motsvarar sådan pedagogisk utbildning som avses i 2 kap. 4 § 1 skollagen (1985:110) kan Högskoleverket anvisa den sökande att

a) genomgå kompletterande utbildning vid svenskt universitet eller svensk högskola och/eller

b) genomgå en introduktionsperiod om minst två terminer under handledning i svensk grundskola eller gymnasieskola.

Sedan den sökande styrkt att han eller hon fullgjort vad Högskoleverket anvisat med godkänt resultat skall ett behörighetsbevis utfärdas.

3 § Sökande som är medborgare i stat inom EES eller i Schweiz och som anvisats anpassningstid enligt 2 § får i stället välja att genomgå ett av Högskoleverket anordnat lämplighetsprov. Den som genomgått lämplighetsprovet med godkänt resultat skall få ett behörighetsbevis.

4 § Den som har annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska skall ha

1. lägst betyget Godkänd i kärnämnet svenska kurs B eller kärnämnet svenska som andraspråk kurs B vid gymnasial vuxenutbildning, eller
2. gått igenom av universitet och högskolor anordnad undervisning i svenska för utomnordiska studenter med godkänt resultat, eller
3. godkänt resultat på prov i svenska som avslutar den undervisning som avses i punkt 2, eller
4. motsvarande kunskaper

Högskoleverkets rapportserie från år 2000 och framåt

Rätt juristutbildning? Utvärdering av juristutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:1 R

Forskarskolor – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2000:2 R

Journalistutbildningarna i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2000:3 R

Högskolestudier och funktionshinder
Högskoleverkets rapportserie 2000:4 R

Utbildningar inom vård och omsorg – en uppföljande utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 2000:5 R

Utvärdering av socionomutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:6 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R

Lärosätenas arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R

Goda exempel
Hur universitet och högskolor kan arbeta med jämställdhet, studentinflytande och social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R

Tentamen: "Plussning" och begränsning av antalet tillfällen
Högskoleverkets rapportserie 2000:10 R

Designutbildningar i Sverige. En utredning och utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 2000:11 R

Högskoleprovet – Gårdagens mål och framtidens inriktning
Högskoleverkets rapportserie 2000:12 R

Eldsjäl och institutionell utveckling
Högskoleverkets rapportserie 2000:13 R

Antagning till högskolan – erfarenheter och visioner
Högskoleverkets rapportserie 2000:14 R

Att leda universitet och högskolor. En uppföljning och analys av styrelserformen 1998
Högskoleverkets rapportserie 2000:15 R

Högskolornas tillämpning av EG-direktiv i sjuksköterskeutbildningen och barnmorskeutbildningen
Högskoleverkets rapportserie 2000:16 R

Sexuella trakasserier mot studenter – högskolornas åtgärder
Högskoleverkets rapportserie 2000:17 R

Livslångt lärande som idé och praktik i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2001:1 R

Nationella ämnes- och programutvärderingar
Högskoleverkets rapportserie 2001:2 R

Vilken betydelse har utländsk bakgrund för resultatet på högskoleprovet?
Högskoleverkets rapportserie 2001:3 R

Examensrättsprövning
– utgångspunkter och tillvägagångssätt för Högskoleverkets examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 2001:4 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R

Karriär genom befordran och rekrytering
Högskoleverkets rapportserie 2001:7 R

Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R

From quality audit to quality assessment
The New Evaluation Approach for Swedish Higher Education
Högskoleverkets rapportserie 2001:9 R

Internationell jämförbarhet & nationell styrning – aktuella perspektiv på högskolans examensordning
Högskoleverkets rapportserie 2001:10 R

National Review of Subjects and Programmes
Högskoleverkets rapportserie 2001:11 R

Forskarskolor i Sverige – en sammanställning
Högskoleverkets rapportserie 2001:12 R

Utvärdering av datavetenskapliga/datalogiska utbildningar i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2001:13 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola, Karlstads universitet samt Örebro universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R

Tid för studier – en jämförelse mellan fyra yrkesutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2001:15 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Malmö högskola
Högskoleverkets rapportserie 2001:17 R

Pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter – historik och praktik
Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R

Högskoleprovets prognosvärde
Högskoleverkets rapportserie 2001:19 R

Core curriculum – en bildningsresa
Högskoleverkets rapportserie 2001:20 R

Akademisk frihet – en rent akademisk fråga?
Högskoleverkets rapportserie 2001:21 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trällättan/Uddevalva, Karolinska Institutet samt Stockholms universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:22 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 2001:23 R

Utvecklingen av högskolans samverkansuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R

Utvärdering av medie- och kommunikationsvetenskapliga utbildningar vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2001:25 R

Studenterna i Sverige. Om livet och tillvaron som student vid sekelskiftet 2000
Högskoleverkets rapportserie 2001:26 R

20 åtgärder för att stärka studenternas rätts-säkerhet
– Högskoleverkets redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2001:27 R

Studenternas resultat
Högskoleverkets rapportserie 2001:28 R

Högskolelärares bisysslor
– hur fungerar högskolans information och kontroll?
Högskoleverkets rapportserie 2001:29 R

Kollegialitet eller rättsssäkerhet
Högskoleverkets rapportserie 2001:30 R

Uppföljning av särskilt urval vid antagning
Högskoleverkets rapportserie 2002:1 R

Befordringsreformen 1999: Hur har det gått?
Högskoleverkets rapportserie 2002:2 R

Utvärdering av ämnen latin, grekiska och nysgrekiska vid svenska universitet
Högskoleverkets rapportserie 2002:3 R

Utvärdering av teologiska och religionsvetenskapliga utbildningar vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:4 R

Utvärdering av matematikutbildningar vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:5 R

Kvalitetsutveckling och kvalitetsmodeller för högskolans bibliotek – en förstudie
Högskoleverkets rapportserie 2002:6 R

Utbildning anpassad efter arbetsmarknadens behov – så arbetar högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:7 R

Utvärdering av utbildningar i svenska/nordiska språk i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2002:8 R

Utvärdering av utbildning i nationalekonomi vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:9 R

Utvärdering av utbildning i företagsekonomi vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:10 R

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i lingvistik och teckenspråk i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2002:11 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Danshögskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:12 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Dramatiska institutet, Högskolan Dalarna, Kungliga Konsthögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet
Högskoleverkets rapportserie 2002:13 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Halmstad
Högskoleverkets rapportserie 2002:14 R

Högskoleverkets tillsyn
Viktigare beslut 2000–2001
Högskoleverkets rapportserie 2002:15 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet och Kungl Tekniska högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:17 R

Studiemedelssystemets tidsgräns
– en sammanställning av lärosätenas synpunkter
Högskoleverkets rapportserie 2002:18 R

Ledarutveckling – ett styrinstrument?
Högskoleverkets rapportserie 2002:19 R

Metautvärdering av Högskoleverkets modell för kvalitetsbedömning av högre utbildning. Hur har lärosäten och bedömare uppfattat modellen?
Högskoleverkets rapportserie 2002:20 R

Studentspegl'n 2002
Högskoleverkets rapportserie 2002:21 R

The Swedish national aptitude test: a 25-year testing program Current status and future development
Högskoleverkets rapportserie 2002:22 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Luleå tekniska universitet
Högskoleverkets rapportserie 2002:23 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Mithögskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:24 R

Högskoleprovet: Effekter på antagningen av uppdelning i verbal och kvantitativ del
Högskoleverkets rapportserie 2002:25 R

Tradition och förnyelse i svensk forskarutbildning
Högskoleverkets rapportserie 2002:26 R

Tekniskt sett. Högskoleingenjörer – kartläggning och enkätstudie
Högskoleverkets rapportserie 2002:27 R

Högskoleverkets rapportserie 2002:28 R
www.hsv.se

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.